

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΥ

Μεγάλη Λογιά Της Ελλάδος
Αρχαίων Ελευθέρων Και Αποδεχθέντων Τεκτόνων

Ανάπτυξη από το site:

www.freemasonrytoday.com/ugle-sgc/ugle/item/511-future-of-freemasonry-study-is-published

στις 8 Μαρτίου 2012

The Official Journal of the United Grand Lodge of England

FREEMASONRY

Απόδοση στην ελληνική:

Αδ.: Θεόφιλος Παναγιωτόπουλος

Πρ.: Σεβ.: Σεπ.: Στ.: «Φοίνιξ» υπ' αριθμ. 51 εν Αν.: Αθηνών

Σελιδοποίηση

Αδ.: Πανος Ρ. Ρήγας

Πρ.: Σεβ.: Σεπ.: Στ.: Σόλων υπ' αρ 166 , εν Αν.: Ελευσίνας

Επιμέλεια:

Ενδ.: Αδ.: Μιχάλης Νικ. Ματτές

Πρ.: Σεβ.: της Σεπ.: Στ.: «Βυζάντιον» υπ' αριθμ. 60 εν Αν.: Αθηνών \

Μεγ.: Α' Επ.: της Μεγ.: Στ.: της Ελλάδος

ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΥ

ΜΙΑ ΜΕΛΕΤΗ ΤΟΥ
**ΚΕΝΤΡΟΥ ΕΡΕΥΝΩΝ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ**

Social Issues Research Centre (SIRC)*

2012

* Το Κέντρο Ερευνών Κοινωνικών Θεμάτων Social Issues Research Centre (SIRC) εδρεύει στην Οξφόρδη και είναι ένας ανεξάρτητος, μη κερδοσκοπικός Οργανισμός, που ιδρύθηκε για να διεξάγει έρευνες για θέματα τα οποία σχετίζονται με τον τρόπο ζωής των ανθρώπων και την κοινωνία γενικότερα, να εξετάζει και να παρακολουθεί τις κοινωνικές και πολιτιστικές τάσεις σε παγκόσμιο επίπεδο και να προσφέρει νέες ιδέες για τη συμπεριφορά και τις σχέσεις των ανθρώπων.

Σκοπός του είναι να προσφέρει μια ισορροπημένη, ψύχραιμη και προσεκτική προσέγγιση για τα κοινωνικά θέματα και να προωθεί έναν ανοικτό και τεκμηριωμένο διάλογο, που θα βασίζεται στη λογική, σε αποδεικτικά στοιχεία και όχι σε ιδεολογίες. Το Κέντρο αναλαμβάνει έρευνες όχι μόνο για θέματα κοινωνικής συμπεριφοράς αλλά και για περισσότερο σύνθετα ζητήματα, τα οποία βρίσκονται στο επίκεντρο των περισσότερων επιστημονικών ερευνών για κοινωνικά θέματα.

Στο Κέντρο υπάρχει μια μόνιμη μονάδα «κοινωνικής πληροφόρησης» αποστολή της οποίας είναι η διαρκής παρακολούθηση και εκτίμηση των σημαντικότερων κοινωνικών, πολιτιστικών και ιδεολογικών τάσεων. Για περισσότερο εξειδικευμένες έρευνες, το Κέντρο διαθέτει δική του ομάδα ερευνών στελεχωμένη από έμπειρους ερευνητές.

Το έργο του Κέντρου καθοδηγεί μία Συμβουλευτική Επιτροπή αποτελούμενη από διαπρεπείς επιστήμονες και συμβούλους διαφόρων κλάδων. Το Κέντρο συνεργάζεται επίσης με ένα ευρύτερο δίκτυο επιστημόνων που ερευνούν σχετικά πεδία.

Το Κέντρο αναλαμβάνει με προθυμία έρευνες, είτε ιδιωτών είτε οργανισμών με ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε κοινωνικά θέματα. Στο πελατολόγιό του βρίσκονται μεγάλες εταιρείες όπως η British Airways, η BMW, η Canon και η Coca Cola αλλά και Οργανισμοί όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, το Υπουργείο Εσωτερικών, τα Κρατικά Λαχεία, το Συμβούλιο Ενίσχυσης Παιδών κτλ. Ένα από τα έργα του ήταν και η εκπόνηση οδηγιών για το χειρισμό επιστημονικών θεμάτων και θεμάτων υγείας από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

//

Ο ΚΟΙΝΟΣ ΜΑΣ
ΣΚΟΠΟΣ ΕΧΕΙ,
ΚΑΙ ΠΡΕΠΕΙ
ΝΑ ΕΧΕΙ ΣΧΕΣΗ
ΜΕ ΤΗΝ ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΗ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΣΗ

//

Πρόλογος του Μεγ. Γεν. Γραμμ. Ενδ. Αδ. Nigel Brown	Σελ. 7
.....	
1. Εισαγωγή	Σελ. 8
1.1 Μέθοδοι	Σελ. 9
1.2 Πληροφόρηση	Σελ. 10
.....	
2. Οι δεσμοί με τους άλλους	
2.1 Η ανάγκη του «ανήκειν»	Σελ. 10
2.2 Το «ανήκειν» – η δημόσια άποψη	Σελ.13
2.3 Οι Αδελφικοί δεσμοί – η τεκτονική άποψη	Σελ.15
.....	
3. Η Φιλανθρωπία	
3.1 Το «πρόβλημα» του αλτρουισμού	Σελ.21
3.2 Φιλανθρωπία - η δημόσια άποψη	Σελ.24
3.3 Φιλανθρωπία – η τεκτονική άποψη	Σελ.27
.....	
4. Οι Τελετουργίες	Σελ.31
4.1 Οι τελετουργίες και οι επαναλαμβανόμενες διαδικασίες - η δημόσια άποψη	Σελ.33
4.2 Τελετουργίες και Τυπικά – η τεκτονική άποψη	Σελ.37
.....	
5. Το μέλλον του Ελευθεροτεκτονισμού	Σελ.43
.....	
6. Βιβλιογραφία και επιλεγμένα κείμενα	Σελ.51

//

ΟΙ ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΤΕΚΤΟΝΕΣ
ΕΙΝΑΙ ΠΡΟΘΥΜΟΙ ΝΑ
ΔΙΑΛΥΣΟΥΝ
ΤΟΥΣ ΜΥΘΟΥΣ
ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΑΡΑΝΟΗΣΕΙΣ
ΠΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΥΝ
ΤΟΝ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟ
ΕΔΩ ΚΑΙ ΠΟΛΥ ΚΑΙΡΟ

//

Καθώς πλησιάζει η επέτειος των 300 ετών από την ίδρυση της Ηνωμένης Μεγάλης Στοάς της Αγγλίας, (στο εξής UGLE), έχουμε την πεποίθηση ότι είναι σημαντικό να τιμήσουμε την επέτειο αυτή, με μια εκτεταμένη και ανοιχτή συζήτηση για το τί σημαίνει να είναι κάποιος τέκτων στη σύγχρονη κοινωνία και τί θα σημαίνει για τις επερχόμενες γενεές. Ο αρχαιότερος αδελφικός οργανισμός, ο Ελευθεροτεκτονισμός, (στο εξής Ε.·.), θεμελιώθηκε στις αρχές της καλοσύνης, της εντιμότητας και της δικαιοσύνης, αξιών διαχρονικών που ισχύουν και σήμερα, όπως συνέβαινε τριακόσια χρόνια πριν, όταν ιδρύθηκε η UGLE. Αυτά τα ιδεώδη παρέμειναν αμετάβλητα καθ' όλη την ιστορία του Ε.·. και θα παραμείνουν, ελπίζουμε, αναλλοίωτα για όσο διάστημα ο Ε.·. αναπτύσσεται. Ωστόσο, είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι, αν και αυτά τα θεμελιώδη ιδανικά διατηρούνται, στον εικοστό πρώτο αιώνα ο Ε.·. έχει συγχωνεύσει το παλιό και το νέο, την παράδοση και την καινοτομία και έτσι προσαρμόζεται άνετα στο σύγχρονο κόσμο.

Οι σύγχρονοι τέκτονες είναι πρόθυμοι να διαλύσουν τους μύθους και τις παρανοήσεις, που περιβάλλουν τον Ε.·. εδώ και πολύ καιρό. Για το σκοπό αυτό είναι σαφές ότι απαιτείται η συνδρομή ενός ανεξάρτητου φορέα, ο οποίος θα διεξαγάγει μια αμερόληπτη έρευνα.

Το αναμενόμενο αποτέλεσμα θα είναι η έναρξη μιας συζήτησης, που όχι μόνο θα προσφέρει μια ανοιχτή και διαφανή εικόνα για τον Ε.·. σε όσους δεν είναι τέκτονες, αλλά θα προσφέρει και μια

νέα θεώρηση σ' όσους ανήκουν στην Αδελφότητα.

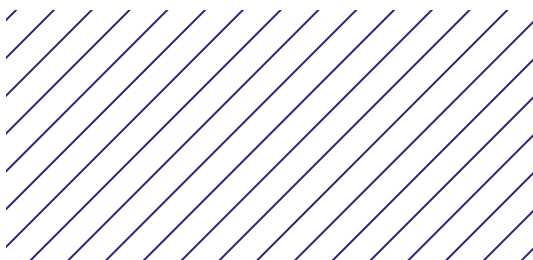
Έχοντας υπόψη τα παραπάνω, ήλθαμε σε επαφή με το Κέντρο Ερευνών Κοινωνικών Θεμάτων, (στο εξής Κέντρο), για την πραγματοποίηση αυτής της έρευνας. Το Κέντρο, με γνώμονα την εξειδίκευσή του σε θέματα κοινωνικής ανθρωπολογίας, τα οποία διαμορφώνουν το υπόβαθρο μεγάλου μέρους αυτής της έρευνας, συνδύασε και διασταύρωσε απόψεις και γνώμες τεκτόνων και αμύητων. Ως εκ τούτου, το αποτέλεσμα της παρούσας έρευνας παρέχει έναν πλήρη και επίκαιρο σχολιασμό, όχι μόνο για τον Ε.·. αλλά και για τις πολύπλοκες αλληλεπιδράσεις, αντιλήψεις και αξίες της σύγχρονης κοινωνίας.

Καθώς σκεπτόμαστε τα επόμενα τριακόσια χρόνια, η Έκθεση αυτή θα αποτελέσει αναπόσπαστο μέρος των συζητήσεών μας, αναφορικά με τον τρόπο με τον οποίο ο Ε.·. μπορεί να εξελιχθεί καλύτερα, διατηρώντας παράλληλα και το διακριτό του χαρακτήρα αλλά και τα ιδεώδη, που έχουν προσελκύσει, προσελκύουν και ελπίζουμε ότι θα προσελκύουν μέλη στους επόμενους αιώνες.

Nigel Brown

Μεγ.·. Γεν.·. Γραμμ.·.

Ηνωμένη Μεγάλη Στοά της Αγγλίας

1

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το Κέντρο ανταποκρίθηκε με ευχαρίστηση στην πρόσκληση του Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: της UGLE για τη διερεύνηση του ρόλου και της σχέσης του T.: με την κοινωνία, σήμερα αλλά και στο μέλλον.

Κατά την προκαταρκτική μας έρευνα συμβουλευθήκαμε ορισμένα σύγχρονα κείμενα για τον T.: , καθώς και πηγές του διαδικτύου για να μας βοηθήσουν να εντοπίσουμε το κεντρικό της θέμα. Ένα πράγμα που έγινε αμέσως εμφανές, ήταν ότι η περιγραφή του T.: ως «μυστικής εταιρίας» ήταν σαφώς εσφαλμένη. Στο βιβλίο του Tobias Churton: «Ελευθεροτεκτονισμός - Η πραγματικότητα», για παράδειγμα, βρήκαμε - λίγο ως πολύ- ότι χρειάζεται να γνωρίζει κάποιος για τα κυριότερα διδάγματα, του θεσμού και τις τελετουργίες που συνδέονται μ' αυτόν. Ιδιαίτερη εντύπωση μας προκάλεσε το ακόλουθο συμπέρασμα του συγγραφέα:

«Ο T.: δεν μπορεί πάντα να συνδέεται με το σύνδρομο της «μυστικής εταιρίας». Δεν είναι μια «μυστική εταιρία», αν και όταν έχει διωχθεί κανείς είναι λογικό να είναι εχέμυθος. Αλλά μια υγιής εταιρία θα προωθήσει περισσότερο τη διαφάνεια και την κατανόηση απ' όλους.

Δεν είναι καλό για τον T.: να κρύβεται δεν έχει πλέον μυστικά να υπερασπιστεί».

Αρκετά άλλα βιβλία αποκάλυψαν τον κόσμο του T.: στο ευρύ κοινό, ακόμα και λεπτομέρειες απο τις μνητικές του τελετές. Στο βιβλίο του John Hamill: «Η Αδελφότητα», βρίσκει κανείς μια πολύ χρήσιμη περιγραφή για την

προέλευση και την ιστορία του αγγλικού T.: , που καταρρίπτει μια σειρά από μύθους, ενώ στο βιβλίο που επιμελήθηκαν οι John Hamill και Robert Gilbert: «Μία γιορτή της Αδελφότητας», παρουσιάζονται τα «ιδανικά» και οι «αρετές» του T.: .

Εκτός από το βιβλιογραφικό αυτό υπόβαθρο, συμβουλευθήκαμε και το περιεχόμενο της ιστοσελίδας της UGLE, (www.ugle.org.uk), η οποία παρέχει σχετικές πληροφορίες και φιλοξενεί απόψεις υψηλόβαθμων τεκτόνων.

Έτσι άρχισε λοιπόν να σχηματίζεται μία απάντηση στο ερώτημά του Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: της UGLE. Προτείναμε επίσης την εξέταση της σχέσης μεταξύ των δύο κυριότερων διδαγμάτων του T.: στη Βρετανία του εικοστού πρώτου αιώνα, αφενός μεν της «αδελφικής αγάπης» και «αρωγής», που μεταφράζονται με τους πλέον δόκιμους, από πλευράς κοινωνικών επιστημών, όρους των αδελφικών δεσμών και του αλτρουισμού και αφετέρου τα συναφή θέματα της φιλανθρωπίας και των δεσμών μεταξύ ανδρών. Θα διερευνήσουμε επιπλέον αν, και κατά πόσον, υφίσταται επιθυμία για τελετουργίες στη σύγχρονη ζωή μας. Θα συνομιλήσουμε με μέλη Στοών όλης της χώρας και προσβλέπουμε από τα αποτελέσματα των συνομιλιών αυτών να προκύψει, μέχρι ποιού βαθμού οι συνομιλητές μας πιστεύουν ότι μπορεί και πρέπει ο T.: να εξελιχθεί κατά τον εικοστό πρώτο αιώνα.

Αυτές ακριβώς οι συνομιλίες θα δοκιμάσουν στην πράξη τους ισχυρισμούς των τεκτόνων για το άνοιγμά τους στην κοινωνία και τη διαφάνεια.

Επιπλέον, θα εξετάσουμε τη σχέση μεταξύ του Τ.· και της κοινωνίας συνολικά, με βάση δύο ομάδες εργασίας τα μέλη των οποίων είμαστε σχεδόν βέβαιοι ότι δεν είναι τέκτονες. Τα θέματα που θα εστιάσουν οι ομάδες των αμύητων, είναι ίδια με αυτά που θα εστιάσουμε το ενδιαφέρον μας στις συνεντεύξεις μας με τέκτονες. Θα εξετάσουμε, για παράδειγμα, την παρουσία ή την ανάγκη ενός τελετουργικού στοιχείου στη ζωή μας, την ανάγκη του «ανήκειν», τους τρόπους με τους οποίους εκφράζουμε τη γενναιοδωρία μας προς τους άλλους και το βαθμό στον οποίο συμμετέχουν στην καθημερινή μας ζωή οι τελετουργικές συμπεριφορές. Πόσο διαφορετικοί είναι οι τέκτονες από τους άλλους ανθρώπους υπό το πρίσμα των προαναφερθέντων θεμάτων; Μέχρι ποίου σημείου ο Τ.· καλύπτει πραγματικά διαχρονικές ανάγκες και θεωρεί ότι, ως προς ένα βαθμό, ο καθένας από μας, θέλει να συμμετέχει;

Η παρούσα έρευνα είναι, απ' όσα μπορούμε να γνωρίζουμε, η πρώτη που έχει ανατεθεί από τέκτονες σ' έναν ανεξάρτητο, μη τεκτονικό φορέα. Κανένα από τα μέλη του Κέντρου που ασχολήθηκαν με τη διεξαγωγή της δεν είναι τέκτων, γεγονός που προκάλεσε έκπληξη και έγινε ευμενώς αποδεκτό από τους τέκτονες συνομιλητές μας. Πολλοί τέκτονες είδαν την έρευνα σαν ευκαιρία ανταλλαγής απόψεων με το ευρύ κοινό σχετικά με το ερώτημα «Τι είναι πραγματικά ο Τ.·;» και σαν μια ευκαιρία επιβεβαίωσης της διαφάνειας η οποία επικρατεί στην τεκτονική Αδελφότητα.

Βεβαίως, όντας αμύητοι, δεν έχουμε βιώσει άμεσα σημαίνει να είσαι τέκτων στη σημερινή πλουραλιστική κοινωνία, που εμφανίζει πολλές και θεμελιώδεις διαφορές από την κοινωνία στα τέλη του δεκάτου ογδόου αιώνα, εποχή κατά την οποία διαμορφώθηκε ο Τ.·.

Αντιμετωπίσαμε, συνεπώς, το δίλημμα του κοινωνικού ανθρωπολόγου, ο οποίος, όπως ένας τέκτων το έθεσε, μπορεί μόνο να «ξύσει την επιφάνεια» των φυλετικών ηθών, (κανόνες και αξίες), που αποτελούν το επίκεντρο της μελέτης του.

1.1 ΜΕΘΟΔΟΙ

Οι μέθοδοι που μεταχειριστήκαμε, λαμβάνοντας υπόψη τους περιορισμούς όλων των εθνογραφικών ερευνών αυτού του είδους, έχουν σχεδιαστεί για να παρέχουν ότι είναι γνωστό στην κοινωνική ανθρωπολογία ως «άποψη emic» - δηλαδή μιας πεποιθήσης η οποία εκφράζεται μέσα στα πλαίσια μιας συγκεκριμένης ομάδας και χρησιμοποιείται από όσους ανήκουν σ' αυτήν, σε αντίθεση με την «άποψη etic» δηλαδή της ίδιας πεποίθησης που εκφράζεται και χρησιμοποιείται από όσους δεν ανήκουν στην ομάδα αυτή. Πραγματοποιήσαμε συνεντεύξεις, αλλά και λιγότερο επίσημες συζητήσεις με πενήντα περίπου τέκτονες διαφόρων βαθμών. Για κάθε συνέντευξη τηρήθηκαν πρακτικά και εκπονήθηκαν περιλήψεις, τις οποίες, όπως συμβαίνει σε όλες τις ποιοτικές έρευνες του Κέντρου, υπέγραψαν οι συμμετέχοντες, ώστε να βεβαιώνεται ότι αντικατοπτρίζουν με ακρίβεια τις απόψεις και τις ιδέες τους.

Για την ανάλυση των πρακτικών αυτών των συνεντεύξεων χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος MAXQDA ένα λογισμικό για την επεξεργασία ποιοτικών δεδομένων που επιτρέπει την αποτελεσματική αναγνώριση των βασικών θεμάτων και την επισήμανση των περιοχών συναίνεσης και απόκλισης. Τα πρακτικά των συνεντεύξεων των δύο ομάδων των μη τεκτόνων θα αναλυθούν με τον ίδιο τρόπο. Αρκετά αποσπάσματα από τις περιλήψεις και των δύο ομάδων χρησιμοποιήθηκαν στην παρούσα έρευνα για να δώσουν τη δική μας «ανάγνωση» για την ισορροπία των απόψεων των τεκτόνων, οι οποίες σχετίζονται με βασικά τα ζητήματα που βρίσκονται υπό διερεύνηση.

1.2 ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗ

Κατά την παρουσίαση των προσεγγίσεων αυτών, ακολουθήσαμε όσα προέκυψαν από τις συζητήσεις μας με τον Nigel Brown, Μεγ. Γεν. Γραμμ. της UGLE, σχετικά με το όραμά του, το οποίο έχει γνωστοποιήσει στα ανώτατα στελέχη του αγγλικού T., για την κατεύθυνση προς την οποία θα πρέπει να κινηθεί, ώστε να αποδείξει τον αληθινό του ρόλο και τη σχέση του με τη σύγχρονη κοινωνία. Η διάλυση των μύθων, η αποτελεσματική αντιμετώπιση κοινότυπων παρανοήσεων και η επίδειξη ενός πραγματικού ανοίγματος στην κοινωνία, ήταν μόνο μερικές από τις πτυχές αυτής της μετάβασης, που, προφανώς, είναι ήδη σε εξέλιξη. Στο τελευταίο τμήμα της παρούσας έκθεσής μας προσπαθήσαμε, με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία, να

εντοπίσουμε τις συγκεκριμένες αλλαγές οι οποίες έχουν ήδη συμβεί στον T.: τα τελευταία χρόνια και πού βρίσκονται, κυρίως, οι ευκαιρίες για να αποδειχθεί το άνοιγμα και η διαφάνεια, στοιχεία που κάνουν τον T. να υπερηφανεύεται. Η προσπάθειά μας αυτή βασίστηκε σε μια ουδέτερη και αμερόληπτη άποψη, αλλά αυτό που κυρίως καθοδήγησε την κατανόησή μας ήταν οι απόψεις των τεκτόνων, γιατί παρείχαν ένα συμπέρασμα για το έργο το οποίο θα παρουσιάσουμε.

2.1 Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΟΥ «ΑΝΗΚΕΙΝ»

Οι άνθρωποι σ' όλο τον κόσμο και σ' όλες τις εποχές εμφανίζουν την ανάγκη του «ανήκειν», δηλαδή να αισθάνονται ότι έχουν ρίζες σε μια κοινότητα μαζί με άλλους ανθρώπους. Στην τόσο σημαντική ιεράρχηση των αναγκών, σύμφωνα με τη θεωρία του Abraham Maslow, η απαίτησή μας για κοινωνική επαφή έρχεται αμέσως μετά τις φυσικές ανάγκες, (αναπνοή, νερό, τροφή, ύπνος) και τις ανάγκες για ασφαλή διαβίωση. Σύμφωνα με την πιο πάνω θεωρία, χωρίς τους κοινωνικούς δεσμούς, «το αίσθημα της προσωπικής εκτίμησης και της αυτοολοκλήρωσης, (όπως την όρισε ο Maslow), είναι αδύνατο να επιτευχθούν»¹.

Από την εποχή του Maslow η μελέτη για την ανάγκη του «ανήκειν» και ο κυρίαρχος ρόλος που διαδραματίζει στη ζωή μας, αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της κοινωνικής ψυχολογίας. Ο Roy Baumeister και ο Mark Leary, για

¹ Maslow, A. (1943)

2

ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΜΕΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ

παράδειγμα, τονίζουν πως «Η ανάγκη των κοινωνικών δεσμών, το να βλέπει δηλαδή κάποιος τον εαυτό του να είναι κοινωνικά συνδεδεμένος με άλλους, αποτελεί βασικό κοινωνικό κίνητρο»². Σημειώνουν επίσης πως «Η αίσθηση της κοινωνικής συνεκτικότητας επιφέρει ευνοϊκά αποτελέσματα, ... η κοινωνική υποστήριξη όταν υφίσταται και γίνεται αντιληπτή ευνοεί τη σωματική και πνευματική υγεία».

Ο Gregory Walton και ο Geoffrey Cohen³ ακολουθούν παρόμοια γραμμή, εξετάζοντας τους τρόπους με τους οποίους ένα σίγουρο αίσθημα ομαδικής ταυτότητας βελτιώνει γενικότερα την απόδοση και την ευημερία.

Πολλοί ερευνητές έχουν περιγράψει αναλυτικότερα τους τρόπους με τους οποίους η ανάγκη των κοινωνικών δεσμών έχει παγιωθεί μέσα μας, καθώς και τις αρνητικές συνέπειες που προκύπτουν από την κοινωνική μας αποξένωση ή απλά τη μοναξιά.

Στην πραγματικότητα, όμως, δεν έχουμε, ουσιαστικά, ανάγκη τους ψυχολόγους για να μας πουν πόσο σημαντική είναι η αίσθηση του «ανήκειν».

Τα γνωρίζουμε όλα αυτά και όλοι έχουμε βιώσει, κατά πάσα πιθανότητα, την αίσθηση της προσωπικής αμφιβολίας και της κοινωνικής απαξίωσης, όταν οι στενοί κοινωνικοί δεσμοί διαταράσσονται ή αποδυναμώνονται.

Η φράση «Ο άνθρωπος είναι ένα κοινωνικό ζώο» μπορεί να ακούγεται μάλλον κοινότυπη, αλλά είναι, παρ' όλα αυτά, αλήθεια.

Όπως πολλές άλλες θεμελιώδεις πτυχές της ανθρώπινης υπόστασης, είναι πιθανό ότι η ανάγκη μας για κοινωνικούς δεσμούς είναι ενσωματωμένη στον εγκέφαλό μας - δεν είναι δηλαδή απαραίτητο να μάθουμε από την αρχή να την αναζητούμε, το κάνουμε από ένστικτο. Όπως η Mary Ainsworth⁴ και πολλοί άλλοι ερευνητές τονίζουν, αυτή η έμφυτη ροπή για σύναψη κοινωνικών δεσμών οφειλόταν σε παράγοντες επιβίωσης και αναπαραγωγής, για παράδειγμα, η μοιρασιά της τροφής, η εύρεση πιθανού συντρόφου, η φροντίδα των απογόνων, η προστασία από τους αντιπάλους και η μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα στο κυνήγι.

² Baumeister, R.F. & Leary, M.R. (1995)

³ Walton, G.M. & Cohen, G.L. (2007)

⁴ Ainsworth, M.D.S. (1989)

Η δυνατότητα καλλιέργειας ισχυρών αδελφικών δεσμών και μακροχρόνιων φιλικών σχέσεων είναι, βεβαίως, ένας από τους ελκυστικότερους παράγοντες του Τ.: και αυτό το αποδέχονται όλοι οι τέκτονες. Οι αδελφικοί αυτοί δεσμοί είναι, όμως, μία αποκλειστικά ανδρική υπόθεση,⁵ η οποία ενσωματώνεται στην αντίληψη της αδελφικής αγάπης⁶. Στη σημερινή κοινωνία όπου οι οργανισμοί με μέλη τα οποία ανήκουν αποκλειστικά σε ένα από τα δύο φύλα έχουν περιοριστεί σημαντικά, το γεγονός ότι οι τεκτονικές Στοές απαρτίζονται μόνον από άνδρες και ότι οι αδελφικοί δεσμοί αφορούν μόνον τους αδελφούς μπορεί να φαίνεται αναχρονιστικό. «Οι ανδρικοί δεσμοί», όμως, έχουν τις ρίζες τους σε μια προηγούμενη περίοδο της ανθρώπινης εξέλιξης – την Ανώτερη Παλαιολιθική Περίοδο ή την Ύστερη Λίθινη Εποχή, - περίπου 40.000 - 100.000 ή και περισσότερα χρόνια πριν.

Η Ύστερη Λίθινη Εποχή ήταν η εποχή των φυλών που όχι μόνο συνέλεγαν, αλλά και κυνηγούσαν για την εξασφάλιση της τροφής τους. Κατά τη διάρκεια της διαμορφώθηκε και εξελίχθηκε, ως επί το πλείστον, ο εγγέφαλος μας και εμφανίστηκαν οι διαφορές ανθρώπινες συμπεριφορές. Η συγκεκριμένη χρονική περίοδος πριν

την ανάπτυξη της γεωργίας, αναφέρεται συχνά ως «συμπεριφορά νεωτεριστικής», επειδή εντοπίζονται σ' αυτήν αποδεικτικά στοιχεία για την ανάπτυξη προτύπων συμπεριφοράς που είναι εντυπωσιακά παρόμοια με τα σημερινά. Μπορεί να είμαστε τώρα πολύ διαφορετικοί από την εποχή που ήκμαζε το κυνήγι και η συλλογή τροφής, στην πραγματικότητα όμως, ως είδος, έχουμε εξελιχθεί πολύ λίγο από εκείνα τα χρόνια.

Ο ρόλος των γυναικών, (κυρίως), ως συλλεκτριών άγριων φρούτων, καρπών κτλ. και των ανδρών, (κυρίως), ως κυνηγών για την εξασφάλιση ζωικών πρωτεϊνών, αποτέλεσε τη βάση για τη διάκριση των ρόλων των δύο φύλων, που μορφοποιεί ακόμα και σήμερα τις ζωές μας. Ο άνδρας έγινε κυνηγός λόγω της, (σχετικής έστω), φυσικής του υπεροχής έναντι της γυναίκας, (σωματική δύναμη και γρηγορότερο τρέξιμο). Μέσω αυτών των φυσικών επιλογών οι προαναφερθείσες διαφορές ενισχύθηκαν και αυτό έγινε φανερό με τους τρόπους που οργανώθηκαν οι κοινότητες της Ύστερης Λίθινης Εποχής.

Ο Lionel Tiger στο βιβλίο του «Ομάδες Ανδρών – μια ματιά σ' όλες τις αμφιλεγόμενες ανδρικές εταιρίες»⁷ σημειώνει:

⁵ Για την περίπτωση γυναικείων Στοών και όλες τις σχετικές γυναικείες υποθέσεις, βλέπε πιο κάτω.

⁶ Η αντίληψη της αδελφικής αγάπης ορίζεται ως εξής: «Κάθε πραγματικός τέκτων οφείλει να επιδεικνύει ανοχή και σεβασμό για τις απόψεις των άλλων και να συμπεριφέρεται με καλοσύνη και κατανόηση προς τους προσφιλείς του ανθρώπους.»

⁷ Tiger, L. (1970)

//
Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΚΑΛΛΙΕΡΓΕΙΑΣ
ΙΣΧΥΡΩΝ ΑΔΕΛΦΙΚΩΝ
ΔΕΣΜΩΝ
ΚΑΙ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΩΝ ΦΙΛΙΚΩΝ
ΣΧΕΣΕΩΝ, ΕΙΝΑΙ ΕΝΑΣ ΑΠΟ
ΤΟΥΣ ΕΛΚΥΣΤΙΚΟΤΕΡΟΥΣ
ΠΑΡΑΓΟΝΤΕΣ
ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΥ
ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΤΟ ΑΠΟΔΕΧΟΝΤΑΙ
ΟΛΟΙ ΟΙ ΤΕΚΤΟΝΕΣ

//

ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ

2

«Η πρότασή μου είναι ότι η κυνηγητική εξειδίκευση διεύρυνε το χάσμα ανάμεσα στη συμπεριφορά των ανδρών και των γυναικών. Ευνόησε αυτά τα «γενετικά πακέτα» που διευθέτησαν τα πράγματα εκείνης της εποχής, έτσι ώστε οι άνδρες να κυνηγούν ομαδικά, ενώ οι γυναίκες να ασχολούνται με τη μητρότητα και να φροντίζουν για τη συγκέντρωση ειδών της καθημερινής ζωής. »

Αυτή ακριβώς η πανάρχαια κληρονομιά των ανδρικών αδελφικών δεσμών ισχυρίζεται ο Tiger αλλά και άλλοι, επιζεί και υφίσταται στη σύγχρονη εποχή με πολλούς τρόπους και μορφές.

Δε θα ισχυριστούμε εδώ ότι οι γυναικείοι δεσμοί ήταν και είναι λιγότερο ισχυροί. Οι ανδρικές αδελφότητες καθρεφτίζονται σε γυναικείους συλλόγους κάθε είδους - από τους επίσημους θεσμούς μέχρι τα λιγότερο επίσημα γυναικεία κοινωνικά δίκτυα.

Υπάρχει ακόμα το θέμα ότι ενώ η UGLE δεν επιτρέπει την μύηση γυναικών, υπάρχουν δύο γυναικεία Ελευθεροτεκτονικά Σώματα που ακολουθούν τελετές και παραδόσεις ανδρών τεκτόνων χωρίς καμία ιδιαίτερη προσαρμογή στο φύλο τους, ενώ αναφέρονται η μία στην άλλη με την προσφώνηση «Αδελφή». Επιπλέον, ενώ οι Στοές δέχονται αποκλειστικά άνδρες, οι γυναίκες δεν είναι δύσκολο να τις επισκεφθούν, όπως θα δούμε στο κεφάλαιο 2.3.

⁸ Βλέπε την έρευνα του Κέντρου "Belonging" διαθέσιμη στην ηλεκτρονική διεύθυνση, www.sirc.org/publik/belonging.shtml

2.2 ΤΟ "ΑΝΗΚΕΙΝ" Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΠΟΨΗ

Διερευνήσαμε τις απόψεις των μελών στις ομάδες εργασίας των μη τεκτόνων, για το πού αισθάνονται ότι ανήκουν και τι σημασία αποδίδουν στην αίσθηση αυτή. Υπήρξαν μερικές εκπλήξεις σε πολλές από τις συζητήσεις.

Προγενέστερες εργασίες του Κέντρου⁸ είχαν ήδη καθορίσει τις κύριες πηγές του αισθήματος της κοινωνικής ταυτότητας, που περιορίζονται από την οικογένεια, τους φίλους, τους συναδέλφους και τους συναθλητές. Οι απόψεις αυτές ενισχύθηκαν κατά τις πιο πρόσφατες συνεδρίες της ομάδας.

Εντούτοις, υπήρξε μια ξεκάθαρη συναίνεση μεταξύ άλλων συμμετεχόντων, οι οποίοι αισθάνονταν την έντονη ανάγκη να ανήκουν κάπου ή να είναι αναγνωρίσιμοι.

Για μερικούς, η αίσθηση της ταυτότητας προέρχεται κυρίως από την οικογένεια που ανήκουν, ενώ για τους περισσότερους, η αίσθηση αυτή προέρχεται κατά πολύ μεγάλο ποσοστό από τα κοινωνικά δίκτυα των φίλων τους. Μία από τις συμμετέχουσες τόνισε ότι τα κοινωνικά δίκτυα της παρείχαν κάτι περισσότερο από την ευκαιρία να συναντιέται και να κοινωνικοποιείται, της παρείχαν κάτι πιο σύνθετο απ' αυτά, μια αμφίδρομη διαδικασία αυτό-εμπλουτισμού:

«Αυτό που προκύπτει από τη συμμετοχή σου σ' ένα κοινωνικό δίκτυο, τους ανθρώπους που συναντάς τακτικά, είναι

ότι ενσωματώνεσαι, λες “είμαι καλή σ’ αυτά” ή “μ’ αρέσει αυτό” και γνωρίζοντας τους ανθρώπους καλύτερα, το φάσμα των ενδιαφερόντων σου διευρύνεται κατά πολύ. Μπορεί να γνωρίζεις λίγα για ορισμένα πράγματα και ξαφνικά να δεις τον εαυτό σου να γνωρίζει αρκετά για πολλά πράγματα. Εξαρτάται από τον τρόπο που αντιμετωπίζεις τις φιλίες σου. Δεν είναι μόνο ότι ένα κοινωνικό δίκτυο θα σε εμπλουτίσει, θα το εμπλουτίσεις πιθανότατα κ’ εσύ, μοιράζοντας με τους άλλους αυτά που γνωρίζεις κι’ αυτά που σε ικανοποιούν. »

Το σκεπτικό ενός πυρήνα φίλων είναι κάτι με το οποίο πολλοί είναι εξοικειωμένοι, κάτι που βεβαίως συμφωνούν πολλοί τέκτονες με τους οποίους συνομιλήσαμε. Πυρήνες φίλων είναι εκείνες οι ιδιαίτερες φιλικές σχέσεις που είναι τόσο σταθερές, ώστε να μην χρειάζονται καθημερινή επαφή. Έχουν αναπτυχθεί σε θεμέλια κοινών εμπειριών, κοινών αξιών και καταστάσεων. Η συνάντηση κάποιου με τον δικό του πυρήνα φίλων περιγράφεται από ένα μέλος των ομάδων εργασίας σαν κάτι που μοιάζει με τη φράση «πάω στο σπίτι μου».

« ... το πιο σημαντικό για μένα είναι αυτός ο πυρήνας των φίλων. Δεν έχει σημασία αν δεν έχω μιλήσει μαζί τους για ένα ολόκληρο χρόνο. Όποτε θα ξανασυναντηθούμε η αίσθηση είναι η ίδια. Είναι μόνο πέντε ή έξι άτομα, αλλά ξέρω ότι πάντα θα γνωρίζω αυτούς τους ανθρώπους και ότι πάντα θα έχουμε κάτι κοινό για όλη την υπόλοιπη ζωή μας.»

Άλλοι υπογράμμισαν ότι η τοπική κοινωνία όπως επίσης και τα ιδιαίτερα δίκτυα φίλων, διαδραματίζουν κεντρικό ρόλο στη δική τους αίσθηση του «ανήκειν»:

«Αυτό που την καθορίζει είναι τα δίκτυα υποστήριξης καθώς και οι φίλοι. Αν πάω σ’ ένα τοπικό κατάστημα ν’ αγοράσω κάτι και μου λείπουν δέκα πέννες, ο καταστηματάρχης θα μου το δώσει λέγοντας: “δεν πειράζει φίλε, μου τις δίνεις την άλλη βδομάδα.” Είναι η αίσθηση ότι οι άνθρωποι γνωρίζουν ο ένας τον άλλον και μπορεί να αλληλοϋποστηρίζονται. »

Όπως αναμενόταν υπήρξε πλήρης διάσταση απόψεων μεταξύ συμμετοχών και αμέτοχων. Ενώ ορισμένοι, (συμμέτοχοι), δραστηριοποιούνται ενεργά σε διάφορους οργανισμούς, λέσχες και συλλόγους, με την πρόθεση να διευρύνουν τα κοινωνικά τους δίκτυα, άλλοι, (αμέτοχοι), προτιμούν ξεκάθαρα να παραμένουν σε άτυπα δίκτυα φίλων, συγγενών και γειτόνων. Ένας συμμετοχός σχολίασε:

«Είμαι ξεκάθαρα ένας συμμετοχός. Έχω βρεθεί σε πολλά μέρη και όπου πήγα συμμετείχα σε αθλητικούς συλλόγους, ιδιαίτερα ποδοσφαιρικούς. Ήταν σωτήριο για μένα, ορισμένες φορές, γιατί εκεί συναντάς ανθρώπους που ασχολούνται με τα ίδια πράγματα και αυτό σε οδηγεί πιο πέρα. Με τους ποδοσφαιρικούς συλλόγους συμμετέχεις... υπάρχει πάντα μια δραστηριότητα, σε προσκαλούν σε συναυλίες, σε μπιραρίες, σε δείπνα, στον κινηματογράφο κι’ αυτό γίνεται όλο και συχνότερα, έτσι συναντάς άλλους ανθρώπους.»

Μία συμμετοχός μας είπε:

«Πάντα συμμετείχα σε ομάδες, μου αρέσει να συναντώ ανθρώπους και ιδιαίτερα διαφορετικού επιπέδου. Μου αρέσει πάρα πολύ να βρίσκομαι με ανθρώπους που δεν ανήκουν στην ίδια κοινωνικοοικονομική θέση ή μορφωτική κατάσταση μ’ εμένα. Πάντα μου άρεσαν

οι ετερόκλητες ομάδες, γιατί σου προσφέρουν και τους προσφέρεις, διαφορετικά πράγματα στη ζωή.»

Μια αμέτοχος αντίθετα δήλωσε:

«Δεν είμαι μία συμμετοχος. Δουλεύω τόσες ώρες, που απλά δεν το θέλω. Είναι πραγματικά άσχημο, γιατί μου αρέσει να γνωρίζω νέα πρόσωπα, μου αρέσουν διάφορα πράγματα και θα ήθελα να τα κάνω. Αλλά δουλεύω τόσες ώρες, που αισθάνομαι ότι αν το έκανα θα έκλεβα από τον εαυτό μου τον ελεύθερο χρόνο του. Έχω λοιπόν ένα καλό κοινωνικό δίκτυο με τους συναδέλφους μου και πορεύομαι μ' αυτούς τους ανθρώπους. Δύο – τρεις από αυτούς μάλιστα είναι στον πυρήνα των φίλων μου. Σ' αυτό το δίκτυο τα μέλη αλλάζουν και έτσι βρίσκεις εκεί διάφορες προσωπικότητες.»

Όλα αυτά μας ήταν, βεβαίως, γνωστά. Ένα σημαντικό όμως θέμα προέκυψε όταν η συζήτηση έφτασε στο θέμα των ομάδων του ίδιου φύλου. Ορισμένα μέλη των ομάδων εργασίας, άνδρες ιδιαίτερα, δεν παραδέχονταν καθόλου τη μικρή ελκυστικότητα των ομάδων με μέλη μόνο άνδρες. Ένας σχολίασε:

«Είναι ανδρική υπόθεση και δεν είναι καθόλου το είδος των κοινωνικών σχέσεων που ψάχνει κανείς.»

Άλλοι συμφώνησαν και πρότειναν ότι η ανάγκη «να βρίσκεσαι μόνο με παλικάρια» είναι αναχρονιστική. Ένα μέλος μας είπε:

«Πάντα είχα στενές φίλες και φίλους και δεν σκέφτηκα ποτέ το θέμα μιας παρέας αποκλειστικά με άτομα του ίδιου φύλου. Δεν πρόκειται να διαλέξω κάτι από τα δύο...»

Υπήρχε πάντα μια ευδιάκριτη αίσθηση πολιτικής ορθότητας στη δουλειά, με

τους άνδρες να φοβούνται μην χαρακτηριστούν φαλλοκράτες αν απαιτούσαν το προσωπικό να αποτελείται περισσότερο από άνδρες αντί για γυναίκες. Όταν όμως αυτή η «πολιτική ορθότητα» αμφισβητήθηκε, μερικοί εξέφρασαν πιο αποκαλυπτικά συναισθήματα. Ένας υπογράμμισε:

«Δεν νομίζω ότι ψάχνω για αντροπαρέες ενσυνείδητα. Μου φαίνεται πως έτσι γινόταν πάντα.»

Ένας άλλος μας μίλησε για τους δεσμούς του με τους συμπαίκτες του σε μια ομάδα χόκεϋ:

«Αυτό το έχουμε στην ομάδα, πραγματικά. Υποθέτω πως εξυπηρετεί ένα σκοπό. Παιζεις χόκεϋ, βγαίνεις, τα πίνετε μαζί, κοινωνικοποιείσαι, έτσι φτιάχνονται αυτοί, οι σχεδόν αποκλειστικά, αντρικοί δεσμοί. Η ιδέα είναι ότι το κάνεις αυτό γιατί όταν έρχεσαι να παίξεις, δίνεις πάντα κάτι από τον εαυτό σου για τους άλλους, το προηγούμενο βράδυ ή σασταν μαζί.»

Οι γυναίκες-μέλη των ομάδων εργασίας αναγνώρισαν, όμως, χωρίς δισταγμό, την αξία των γυναικείων κοινωνικών δεσμών:

«Δεν είναι μόνο ότι μας αρέσουν τα ίδια πράγματα, όχι δεν πρόκειται γι' αυτό. Είναι οι πραγματικές αξίες σ' αυτούς τους ανθρώπους που τους σέβεται και σου αρέσουν, τα χαρακτηριστικά τους. Αυτές είναι όλες γυναίκες. Έχω επίσης πολλούς φίλους και φίλες, αλλά ο πυρήνας των φίλων μου είναι γυναίκες.»

2.3 ΟΙ ΑΔΕΛΦΙΚΟΙ ΔΕΣΜΟΙ

Η ΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ

Ενώ τα συναισθήματα που εκφράστηκαν από τις ομάδες εργασίας αντανακλούσαν την έντονη και συνεχή ανάγκη των ανθρώπινων κοινωνιών για την αίσθηση του «ανήκειν» και της κοινωνικής ταυτότητας, υπήρξε μια αξιοσημείωτη διάσταση απόψεων σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο θα καλυπτόταν η ανάγκη αυτή. Ωστόσο, ανάμεσα στους τέκτονες που συνομιλήσαμε υπήρχαν, σαφέστατα, λιγότερες αμφιβολίες.

Ο Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: της UGLE Nigel Brown τόνισε ότι ο T.: είναι κυρίως μια κοινωνική οργάνωση:

«Το σημείο-κλειδί είναι ότι ο T.: δεν είναι δεσμευτικός και ότι οι περισσότεροι άνθρωποι γίνονται τέκτονες επειδή ένας φίλος ή κάποιος τον οποίο εμπιστεύονται, τους ρώτησε αν ενδιαφέρονται. Δεν υπάρχει κάτι βαθύτερο από το: “Νομίζω ότι θα σου αρέσει η ομάδα των ανθρώπων που θα συναντήσεις.”

Αυτή τη βασική αιτία για την ένταξη κάποιου στον T.: μας επανέλαβαν και άλλοι τέκτονες απ’ όλη τη χώρα. Προσελκύνστηκαν από το ενδεχόμενο ενός εκτεταμένου φιλικού δικτύου και ενός ισχυρού κοινωνικού δεσμού που, όπως πίστευαν, θα έβρισκαν μέσα στις Στοές. Το τελετουργικό στοιχείο που διακρίνει τον T.: από τις περισσότερες άλλες εταιρίες θεωρείται από πολλούς ότι ενισχύει τους κοινωνικούς δεσμούς:

«Είναι ακριβώς αυτή η αίσθηση του να ανήκεις σε κάτι. Στο σχολείο έχεις τους

συμμαθητές σου. Μετά το σχολείο κατατάχτηκα στις Ένοπλες Δυνάμεις. Εκεί έχεις γύρω σου όλους αυτούς τους ανθρώπους και έχεις πάλι την αίσθηση ότι ανήκεις σε κάτι. Μετά τις Ένοπλες Δυνάμεις έγινα μέλος ενός ποδηλατικού συλλόγου και όταν έφυγα από εκεί δεν είχα την αίσθηση ότι ανήκα κάπου. Τότε βρέθηκε η ευκαιρία να γίνω τέκτων και σκέφτηκα: “Τέλεια!” Υποθέτω ότι η αίσθησή μου για τις τελετουργίες είναι ότι χρειάζεται να ανήκω κάπου, σε ένα είδος ομάδας. Η τελετουργική πλευρά δυναμώνει την αίσθηση του «ανήκειν». Σίγουρα το κάνει. Είσαι κάτι σαν μηχανοδηγός. Δεν είμαι από τους χαρακτήρες που κάθονται στ’ αυγά τους, βαριέμαι πολύ εύκολα και έπρεπε να πλαισιώσω τις τάξεις των τεκτόνων.»

Άλλοι πάλι έδωσαν έμφαση στο υψηλό επίπεδο εμπιστοσύνης που υφίσταται στις τάξεις των τεκτόνων:

«Είναι σαφέστατα κάτι ιδιαίτερο οι αδελφικοί δεσμοί που αναπτύσσονται μέσα σε μία Στοά. Κατά την άποψή μου αυτό είναι η εμπιστοσύνη. Στον T.: οι άνθρωποι δεν βρίσκονται εκεί για να σου αφαιρέσουν κάτι, το αντίθετο μάλιστα. Ο T.: στέκεται εκεί έξω από μόνος του. Πετάω, παίζω γκολφ, αυτές είναι εντελώς προσωπικές δραστηριότητες. Στο γκολφ, αλλά και σε άλλα ανταγωνιστικά αθλήματα, συναντάς ανθρώπους που θέλουν να σε αποπάρουν για τον τρόπο που φέρεσαι ή τον τρόπο που ντύνεσαι, στον T.: όμως δεν υπάρχει τέτοια περίπτωση. Στο 99% των περιπτώσεων βρίσκονται εκεί για να σε βοηθήσουν... Είναι κάτι πολύ ξεχωριστό.»

Άλλοι τέκτονες πιστεύουν ότι η αίσθηση της εμπιστοσύνης μέσα στις Στοές ξεπερνά τα φυσικά τους όρια και

ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΜΕΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ

2

διαχέεται στην κοινωνία.

Ένας τέκτων μας είπε:

«Αυτό που σημαίνει για μένα είναι ότι δεν πιστεύω ότι όλοι είναι παλιάνθρωποι όπως πίστευα παλιά ... Συνήθιζα να μην εμπιστεύομαι τους ανθρώπους, αλλά τώρα δεν το κάνω. Ειδικότερα αν είναι τέκτονες γνωρίζω ότι δεν πρόκειται να μου κάνουν κακό. Η αίθουσα είναι γεμάτη φίλους, μερικούς μπορείς να μην τους γνωρίζεις καν, αλλά είναι φίλοι σου. Αυτή τη χαλάρωση απολαμβάνω και είμαι έτοιμος να κάνω οτιδήποτε για οποιονδήποτε και όχι μόνο για τους τέκτονες. Το αίσθημα αυτό μου δημιουργήθηκε τα τελευταία χρόνια. Όταν εργαζόμουν ήμουν πολύ φιλόδοξο άτομο και με συνόδευαν όλες οι ατέλειες και τα λάθη της φιλοδοξίας. Τώρα συνειδητοποιώ πως άλλοι άνθρωποι είναι σημαντικότεροι από μένα. Δεν γνωρίζω αν αυτό είναι αποτέλεσμα της ηλικίας ή του T.: αλλά θα το αποδώσω στον T.: ότι δηλαδή άλλαξα τις απόψεις μου.»

Αυτή η «μεταμόρφωση» μέσω του T.: επεκτείνεται, όπως καταλάβαμε, προσφέροντας επίσης μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση και την ικανότητα να στέκεσαι μπροστά σε ομάδες ανθρώπων και να μιλάς χωρίς εκνευρισμό ή αμηχανία. Ένας τέκτων μας μίλησε, στα πλαίσια αυτά, και για το πώς η είσοδος του στον T.: ανέπτυξε την αίσθηση της ανοχής:

«Είμαι πολύ ανεκτικότερος τώρα απ' ότι ήμουν πριν. Αν κάποιος είναι θυμωμένος ή αναστατωμένος για κάτι, θα προσπαθήσω να τους ηρεμήσω και θα τους πω: "Είναι κάτι τόσο σημαντικό ώστε να αξίζει την αναστάτωσή σου;" Βέβαια στις Στοές υπάρχουν άνθρωποι οι οποίοι χρειάζονται λίγη βοήθεια ή ακόμα και καθοδήγηση. Αν μπορούσαμε να τους δείξουμε την εκτίμησή μας ...όσο

αντιμετωπίζεις με τον ίδιο τρόπο όχι μόνο τους αδελφούς αλλά και τους αμύητους θα προχωρήσεις πολύ. Η αδελφική αγάπη δεν αφορά μόνον όσους είναι τέκτονες, πρέπει να επεκτείνεται και στον έξω κόσμο. Πρέπει να αποτελεί ένα μέρος του εαυτού σου, κάτι για το ποίο εξασκείσαι μέσα στις Στοές. »

Άλλοι έδωσαν έμφαση στον τρόπο με τον οποίο οι κοινωνικές δεξιότητες και η αυτοπεποίθησή τους αναπτύχθηκαν από την είσοδό τους στις Στοές:

«Προφανώς η κοινωνική ζωή είναι σημαντική, συναντάς ανθρώπους. Ένα άλλο θέμα στο οποίο σε βοηθά ο T.: είναι αυτό: να μιλάς με τους ανθρώπους. Ήμουν λίγο ντροπαλός, αλλά όταν γίνεις τέκτων η ικανότητα επικοινωνίας σου βελτιώνεται σημαντικά. Πρέπει να μιλάς αρκετά.... αυτό ενισχύει την αυτοπεποίθησή σου και όλα αυτά τα σχετικά.»

Ένα άλλο θέμα είναι ο χρόνος που οι τέκτονες αφιερώνουν στις Στοές τους ή συναναστρεφόμενοι άλλους τέκτονες. Ο χρόνος αυτός μπορεί να αυξομειώνεται. Για κάποιους είναι ζήτημα τριών έως έξι συνεδριών το χρόνο, κάποιος άλλοι όμως, που είναι Αξιωματικοί, αφιερώνουν πολύ περισσότερο χρόνο στις Στοές. Είναι αυτή η ευελιξία που φαίνεται ότι προσελκύει πολλούς τέκτονες, να επιλέγουν δηλαδή πόσο χρόνο που θα αφιερώνουν στον T.:.

Η αίσθηση της προσωπικής βελτίωσης μέσω του T.: όπως την περιέγραψαν οι τέκτονες συνομιλητές μας ήταν εντυπωσιακή:

«... βλέπεις τους ανθρώπους διαφορετικά μετά από λίγο καιρό. Νομίζω ότι αποκτάς την τάση να βλέπεις

//
ΣΤΟΥΣ ΤΕΚΤΟΝΕΣ,
ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ
ΝΑ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΟΥΝ
ΤΗΝ ΙΔΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ
ΓΙΑ ΝΑ ΠΡΟΩΘΗΣΟΥΝ ΜΙΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗ, ΕΙΤΕ ΔΙΚΗ ΤΟΥΣ
ΕΙΤΕ ΑΛΛΟΥ
Ή ΝΑ ΠΡΟΩΘΗΣΟΥΝ
ΤΑ ΠΡΟΣΩΠΙΚΑ
Ή ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΑ ΤΟΥΣ
ΣΥΜΦΕΡΟΝΤΑ
//

*τα καλά τους σημεία παρά τα κακά...
Μερικοί από τους ανθρώπους που δεν
συμπαθούσες βλέπεις τώρα ότι έχουν και
θετικές πλευρές. Θα πρέπει να βοηθάς
τους ανθρώπους και να είσαι ανεκτικός.
Ο T.: σου διδάσκει την υπομονή.»*

Κατά τις συνεντεύξεις μας με τέκτονες
θέσαμε το θέμα των ανδρικών δεσμών.
Υπάρχει κάτι ιδιαίτερο για το γεγονός
ότι η “αδελφική αγάπη” είναι ή φαίνεται
να είναι κάτι που αφορά ομάδες ανδρών
μόνον και όχι ομάδες ανδρών και
γυναικών;

*«Ο T.: είναι παρεϊστικός Αν ψάχνεις για
κάτι κατάλληλο και για άντρες και για
γυναίκες υπάρχουν πολλά εκεί έξω.
Αυτό ισχύει για μένα, κατηγορηματικά,
αλλά νομίζω λίγο-πολύ και για κάθε άλλο
άντρα. Πιστεύω ότι χρειάζεσαι αυτή την
ευκαιρία των ανδρικών ομάδων και εκτός
των Στοών.»*

Οι περισσότεροι τέκτονες νομίζουν ότι
υπάρχει μια έντονη ανάγκη των ανδρών
να συναναστρέφονται, για ένα μικρό
μέρος του χρόνου τους, μόνο με άλλους
άνδρες. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό
με τις κοινές τελετουργικές διαδικασίες
που χαρακτηρίζουν τον T.:, είναι αυτό
που ενισχύει σε βάθος τους δεσμούς.
Οι δεσμοί αυτοί, ωστόσο, δεν φαίνεται
να αναιρούν την ικανότητα και την
επιθυμία τους συγχρωτίζονται και με
γυναίκες στην οικογένεια, στην εργασία
ή στην ευρύτερη κοινωνία. Σ’ όλες τις
Στοές που επισκεφθήκαμε, υπήρχαν
συχνές ευκαιρίες κατά τις οποίες οι
τέκτονες συνοδεύονταν από τις
συντρόφους τους ή από γυναίκες-
συγγενείς τους σε κοινωνικές
εκδηλώσεις ή “λευκές εορτές.” Κατά τις
μέρες των ανοικτών εκδηλώσεων πολλές
Στοές ήταν ανοικτές και για τα δύο

ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ

2

φύλα. Μια ευρύτερη άποψη για τους δεσμούς που αναπτύσσονται στις Στοές είναι ότι παραβλέπονται, οι παραδοσιακοί διαχωρισμοί λόγω κοινωνικής θέσης και πλούτου.

Οι τέκτονες βλέπουν τις Στοές σαν «οδοστρωτήρες». Ένας τέκτων μας είπε ότι όταν στέκονται όλοι όρθιοι με τα σκούρα τους κοστούμια φορώντας τα περιζώματά τους και τα άσπρα γάντια τους, κανείς δεν θα μπορούσε εύκολα να πει ποιός κάνει τι.

Η παρατήρηση αυτή είναι ενδιαφέρουσα και μια απ' τις κύριες αιτίες που τα μέλη μιας Στοάς, καλούνται ν' αφήνουν έξω απ' αυτήν τη δουλειά που κάνουν, αλλά και τα πολιτικά τους πιστεύω. Πολιτικές συζητήσεις δεν επιτρέπονται στις εργασίες των Στοών ή σε άλλες τεκτονικές συναντήσεις. Επίσης οι Στοές δεν αποτελούν πεδίο επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Στους τέκτονες απαγορεύεται να χρησιμοποιούν την ιδιότητά τους για να προωθήσουν μια επιχείρηση, είτε δική τους είτε άλλου ή να προωθήσουν τα προσωπικά ή επαγγελματικά τους συμφέροντα.

Ο Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: τόνισε επίσης τον εξισωτικό χαρακτήρα του T.: :

«Ζούμε σε μια κοινωνία που την χαρακτηρίζει η διαφορετικότητα. Η χαρά του T.: είναι ότι οι τέκτονες προέρχονται απ' όλες τις φυλές, τις θρησκείες και από όλα τα κοινωνικά στρώματα και τα οικονομικά επίπεδα. Έτσι, πραγματικά, έχεις ένα πλήρες μίγμα ανθρώπων που κάθονται ο ένας δίπλα στον άλλον με πνεύμα αρμονίας και ισότητας. Και θα σας ρωτήσω: ποια άλλη οργάνωση

μπορεί να καταφέρει κάτι παρόμοιο μέσα στο σημερινό γεμάτο αντιπαράθεσεις και συγκρούσεις κόσμο;»

Οι λόγοι για τους οποίους κάποιος γίνεται τέκτων είναι, καταρχήν, τόσο όσοι και οι τέκτονες. Κάποιοι γίνονται γιατί έχουν ή είχαν τέκτονες στην οικογένειά τους, άλλοι γιατί συνάντησαν τυχαία κάποιον τέκτονα, ο οποίος τους απαρίθμησε τα πλεονεκτήματα που θα είχαν ως τέκτονες. Για τους περισσότερους, πάντως, αποφασιστική σημασία για την εισδοχή τους είχε το δίκτυο των φίλων στο οποίο θα συμμετείχαν.

Οι τέκτονες δεν ασκούν προσηλυτισμό, αν και δεν χάνουν ευκαιρία να υπερασπίζονται την οργάνωσή τους στους άλλους. Και παρόλο που τα υποψήφια μέλη υπόκεινται σε άτυπες διαδικασίες εισδοχής, μερικές Στοές τηρούν περισσότερο τυπικές διαδικασίες.

Ο Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: εξηγεί:

«Μερικοί άνθρωποι γίνονται μέλη μέσω μιας περισσότερο τυπικής διαδικασίας. Μπορεί να παρουσιαστούν σε με μία επιτροπή ή μπορεί να γνωρίζουν συζύγους και συντρόφους μελών της Στοάς. Αλλά ουσιαστικά, όταν πρόκειται κάποιος να γίνει μέλος, όπως και σε κάθε άλλη λέσχη, χρειάζεται κάποιον να τον προτείνει και κάποιον που θα υποστηρίξει την πρόταση. Κατά τη αρχική συνεδρίαση ανακοινώνεται η υποψηφιότητα εισδοχής, αλλά αν ο προτείνων και ο υποστηρίζων την υποψηφιότητα είναι αξιοσέβαστα πρόσωπα, η αίτηση γίνεται λίγο-πολύ δεκτή. Στη συνέχεια, κατά την επόμενη συνεδρίαση, γίνεται μια ψηφοφορία και έτσι ο υποψήφιος γίνεται δεκτός προς μύηση.»

Παρόλα αυτά, μια λιγότερο τυπική διαδρομή γίνεται επίσημη διαδικασία, όταν κάποιος πρόκειται να εγκριθεί από μία επιτροπή. Ένας τέκτων θυμήθηκε:

«Έκανα μερικές ερωτήσεις: “Τί είναι αυτό;” “Γιατί κάνετε κάτι τέτοιο;” “Τί περιμένετε από αυτό;” Μου εξήγησαν ότι συναντάς μια ομάδα ανθρώπων, που έχουν ίδιες απόψεις με εσένα για να περάσετε ευχάριστα. Ακολουθείτε για λίγο μία τελετουργία. Αυτή ήταν η εξήγηση που μου δόθηκε εκείνη τη στιγμή και, όπως συμβαίνει στα έργα του Σαίξπηρ, μερικά πράγματα εμφανίζονται λίγο μπερδεμένα, μέχρι που κάποιος θα σου τα εξηγήσει κάπως, δεν μπορείς όμως με την πρώτη να εκτιμήσεις πλήρως το πραγματικό μήνυμα.»

Ένας άλλος τέκτων μνηθήκε χάρη στις κοινωνικές του σχέσεις:

«Γνώριζα αρκετούς τέκτονες, αλλά δεν ήθελα πραγματικά να μνηθώ, δεν ήταν κάτι που θα επέλεγα. Ήταν ότι ήμασταν φίλοι και περνάγαμε τα Σαββατοκύριακα μαζί με τις γυναίκες μας ...μου υπαινίχθηκαν ότι θα γινόμουν καλός τέκτων και μια μέρα τους είπα: “Εντάξει φιλαράκια, ας το κάνουμε.” Ήταν μία ώθηση, μία απόφαση της στιγμής, αλλά μπορώ να σας πω ειλικρινά ότι δεν το μετάνιωσα.»

Άλλοι τέκτονες μνηθήκαν αφού προηγουμένως είχαν προετοιμαστεί:

«Υπήρχαν συγκεκριμένα πράγματα στον T.: που με προσέλκυσαν: η φιλανθρωπία και η δυνατότητα διεύρυνσης των κοινωνικών σου δικτύων. Πολλοί άνθρωποι βρίσκουν εμπόδια να συναντούν ανθρώπους από διαφορετικά κοινωνικοοικονομικά στρώματα, αλλά στον T.: δεν υπάρχουν καθόλου τέτοια εμπόδια. Από πολύ νωρίς, πριν καν μνηθώ, οι συμπεριφορές των τεκτόνων, ήταν για μένα αποδεκτές και αξιόπιστες.

Έκανα μερικές πολύ καλές φιλίες εδώ και αυτό επέτρεψε την περαιτέρω κοινωνικοποίησή μου.»

Το σημείο λοιπόν στο οποίο δίδουν ιδιαίτερη έμφαση οι τέκτονες, είναι η κοινωνική φύση του T.:

Ενώ μερικοί μπορεί να δίνουν έμφαση στην έλξη που ασκεί λόγω του φιλανθρωπικού του χαρακτήρα και άλλοι στο ρόλο που παίζουν οι τελετουργίες, τον κυριότερο πόλο έλξης ασκεί η αναμενόμενη ατμόσφαιρα της ζεστής κοινωνικότητας, η οποία υπερβαίνει τα συνηθισμένα κοινωνικά όρια. Το θέμα της «ευχαρίστησης» και της άμεσης έλξης αναφέρθηκε από πολλούς τέκτονες με τους οποίους συζητήσαμε:

«Ναι, πραγματικά, απολαμβάνουμε πάρα πολύ να παίζουμε τους ρόλους μας. Αν δε μας άρεσε δε θα το κάναμε. Έγινε για να είναι διασκεδαστικό και είναι διασκεδαστικό σίγουρα.»

Η σημασία του ζητήματος αυτού τονίστηκε ιδιαίτερα και από το Μεγ.:
Γεν.: Γραμμ.:

«Ο κοινός παράγων είναι και έπρεπε να είναι η ευχαρίστηση και η ικανοποίηση. Δεν θέλουμε να έρχονται εδώ άνθρωποι που παίρνουν τους εαυτούς τους ή τον T.: τόσο σοβαρά.»

Η άποψη ότι ο T.: είναι κάτι που δεν θα 'πρεπε κανείς να το παίρνει τόσο σοβαρά, μπορεί να προκαλεί μεγάλη έκπληξη στους μη τέκτονες, στο κάτω-κάτω είναι ένας οργανισμός ο οποίος ιδρύθηκε τον δέκατο όγδοο αιώνα και περιβάλλεται από παραδόσεις, εμβλήματα και εθιμοτυπικές συμπεριφορές που σχετίζονται με ισχυρές ηθικές επιταγές. Η άποψη αυτή

ΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΜΕΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ

2

έρχεται λίγο σε αντίθεση με κάποιους τέκτονες, οι οποίοι αντιμετωπίζουν με μεγάλη σοβαρότητα την Αδελφότητα τους, όπως θα δούμε στο κεφάλαιο 4.2

//

ΜΙΑ ΣΥΝΕΠΕΙΑ ΑΥΤΟΥ
ΠΟΥ ΑΠΟΚΑΛΟΥΜΕ
"ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΟ ΕΝΣΤΙΚΤΟ"
ΕΙΝΑΙ ΟΤΙ ΟΡΙΣΜΕΝΟΙ
ΤΕΚΤΟΝΕΣ ΕΧΟΥΝ,
ΜΕ ΑΠΛΑ ΛΟΓΙΑ,
ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ
ΑΛΤΡΟΥΙΣΤΙΚΑ ΓΟΝΙΔΙΑ
ΑΠΟ ΚΑΠΟΙΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ

//

3.1 ΤΟ " ΠΡΟΒΛΗΜΑ " ΤΟΥ ΑΛΤΡΟΥΙΣΜΟΥ

Το γεγονός ότι σ' όλο τον κόσμο κάποιοι άνθρωποι ενεργούν με τρόπο ώστε να ωφελούν άλλους, με προσωπικό κόστος, έχει εδώ και πολύ καιρό προβληματίσει τις κοινωνικές και βιολογικές επιστήμες – και ιδιαίτερα τις εξελικτικές θεωρίες. Η θεμελιώδης άποψη της εξελικτικής βιολογίας, για παράδειγμα, είναι ότι το κόστος και οι ωφέλειες μετρώνται με όρους «αναπαραγωγικής ικανότητας», της ζωόδου, δηλαδή, ικανότητας για ζευγάρωμα και της παραγωγής απογόνων, που εξασφαλίζουν το μέλλον της γενιάς. Αυτό ισχύει και για τους ανθρώπους, όπως και για κάθε άλλο είδος στη γη. Η δυσκολία όμως εδώ είναι ότι αυτός ο τύπος φυσικής επιλογής, λειτουργεί σε ατομικό, μάλλον, παρά σε ομαδικό επίπεδο. Είναι η ικανότητα να εξαπλώσεις τα δικά σου γονίδια ή εκείνα των στενών συγγενών σου με τους οποίους τα μοιράζεσαι και όχι άλλων μελών της φυλής ή της κοινωνικής σου ομάδας.

Είναι αλήθεια πως είμαστε πρόθυμοι να υποστούμε τις μεγαλύτερες θυσίες για το καλό ή την επιβίωση των στενότερων συγγενών μας. Αν, για παράδειγμα, σώσω τη ζωή του γιού μου χάνοντας τη δική μου, έχω εξασφαλίσει ότι το μέρος εκείνο του εαυτού μου που βρίσκεται μέσα στο γιό μου, (τα γονίδιά μου), θα επιζήσει στο μέλλον. Γιατί όμως βοηθάμε τους γείτονές μας ή άλλους σε άλλα μέρη του κόσμου με τους οποίους

δεν έχουμε ποτέ συναντηθεί ούτε και πρόκειται να συναντηθούμε;

Μπορούμε, βεβαίως, να ισχυριστούμε ότι η εξελικτική θεωρία δεν ισχύει πλέον για τους ανθρώπους, ότι έχουμε ξεπεράσει τις δυνάμεις που διαμορφώνουν τη ζωή των κατώτερων ζώων. Είμαστε όντα με συνείδηση και οι ζωές μας διέπονται από ηθικούς κώδικες και όχι από τα βασικά ένστικτα. Δυστυχώς όμως για μας, ο αλτρουισμός υφίσταται και στα πουλιά και στα θηλαστικά, όπως και στους ανθρώπους. Πολλά ζωικά είδη σημαίνουν συναγερμό στους συντρόφους τους όταν καταλάβουν ότι κάποιο αρπακτικό πλησιάζει, διακινδυνεύοντας πάρα πολύ, αφού εκτός από τους συντρόφους τα βλέπει και ο εχθρός. Αυτοί οι τύποι αλτρουιστικής συμπεριφοράς είναι οι ίδιοι ακριβώς μ' αυτούς που θεωρούμε ως θεμελιώδη χαρακτηριστικά του «πολιτισμένου» ανθρώπινου είδους.

Ο Charles Darwin προβληματίστηκε απ' αυτό. Η θεωρία του περί φυσικής επιλογής που, συχνά εσφαλμένα, περιέγραψαν ως «επιβίωση του ισχυρότερου» με την έμφασή της στο άτομο δεν είχε γενική εφαρμογή. Αφενός μεν ισχυρίστηκε ότι: «Αυτός που είναι έτοιμος να θυσιάσει τη ζωή του όσο πρωτόγονος και αν είναιδε θα αφήσει απογόνους να κληρονομήσουν την ευγενική του φύση.»⁹

Αφετέρου απτόητος και σχεδόν ταχυδακτυλουργικά εισήγαγε ένα βασικό όρο:

«Μια φυλή που πολλά μέλη της διαθέτουν σε μεγάλο βαθμό το πνεύμα

⁹ Darwin, C. (1871) Η καταγωγή του ανθρώπου, σελ.1635

του πατριωτισμού, της πίστης, της υπακοής, του θάρρους και της συμπόνιας θα ήταν πάντα έτοιμα να βοηθήσουν το ένα το άλλο και να θυσιάστούν για το κοινό καλό. Η φυλή αυτή θα νικούσε τις περισσότερες αντίπαλες φυλές: αυτό καλείται φυσική επιλογή.»¹⁰

Αυτό στο οποίο δίνεται έμφαση εδώ, είναι το ομαδικό και όχι το ατομικό συμφέρον. Την έμφαση αυτή όμως πολλοί την κατέκριναν και ανάμεσά τους και ο Richard Dawkins¹¹.

Οι σύγχρονες θεωρίες, βεβαίως, υποστηρίζουν γενικά την άποψη ότι τα γονίδια, που μας παρακινούν να είμαστε γενναιόδωροι με τους συγγενείς μας, μας παρακινούν επίσης να εκφράζουμε τον αλτρουισμό μας με ένα γενικότερο τρόπο, εφόσον δε θίγεται σε σημαντικό βαθμό η προσωπική μας ευημερία.

Μία θετική συνέπεια αυτής της πρακτικής είναι ότι με τον τρόπο αυτό μεγαλώνει η ευημερία της φυλής, της κοινότητας ή της κοινωνίας στην οποία ζούμε, Φτάνουμε έτσι σ' αυτό που είναι γνωστό ως «γενική» ευημερία, δηλαδή μια έννοια που αγκαλιάζει την προσωπική ευημερία κάποιου και επιπλέον την ευημερία κάθε άλλου μέλους του είδους μέσα στο συνολικό πληθυσμό¹².

Ένα επακόλουθο εκείνου που θα μπορούσαμε ν' αποκαλέσουμε «φιλανθρωπικό ένστικτο», είναι ότι ορισμένοι τέκτονες έχουν, μ' απλά λόγια,

περισσότερα αλτρουιστικά γονίδια από κάποιους άλλους. Εμείς οι άνθρωποι, ως μέρος του ζωικού βασιλείου, θα έχουμε πάντα «λαθρεπιβάτες», δηλαδή συνανθρώπους μας οι οποίοι επωφελούνται από τον αλτρουισμό των άλλων, χωρίς να προσφέρουν τίποτα ή προσφέροντας ελάχιστα. Αυτό όμως δεν αποτελεί σοβαρό πρόβλημα, τουλάχιστον όσο οι φιλάνθρωποι είναι περισσότεροι από τους μη φιλάνθρωπους. Η φυσική επιλογή, φαίνεται, έχει ως στόχο την πρόληψη αυτής της κατάστασης.

Ενώ η προδιάθεσή μας να δίνουμε στους άλλους και στην οικογένειά μας ειδικότερα, φαίνεται να στηρίζεται σε βιολογική βάση, υπάρχουν πολλοί άλλοι τρόποι εξήγησης των αλτρουιστικών πράξεων σε ατομικό επίπεδο. Ένας από τους προφανείς είναι η αίσθηση της ηθικής εντιμότητας, που προκύπτει από την φιλανθρωπική δραστηριότητα, αισθανόμαστε καλύτερα όταν «πράττουμε το καλό» και έχουμε την ευκαιρία να επιβεβαιώσουμε την αυτοεκτίμησή μας. Αυτός ο παράγοντας «του αισθανόμαστε καλύτερα», παρόλα αυτά, μπορεί να έχει και βιολογικές ρίζες. Πρόσφατες μελέτες υποδεικνύουν ότι οι φιλανθρωπικές πράξεις πυροδοτούν το κέντρο επιβράβευσης του εγκεφάλου, καθώς και το κέντρο που σχετίζεται με το συναίσθημα και την κοινωνική συμπεριφορά¹³.

¹⁰ *ως άνω, σελ. 166*

¹¹ *Dawkins, R. (1979) Το εγωιστικό γονίδιο.*

¹² *Boyd, R. & Mc Ilreath, R. (2007), Mathematical Models of Social Evolution, Chicago University Press*

¹³ *Mol et al, 2006, Tankersley et al, 2007*

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ Ω

Αυξάνονται επίσης, οι εκκρίσεις της ντοπαμίνης, η οποία προκαλεί αισθήματα ανταμοιβής.

Αυτή με τη σειρά της ευθύνεται για τη «θερμή διάθεση» που δοκιμάζουμε – δεν είναι κάτι νέο βρίσκεται ήδη εγκατεστημένο στον εγκέφαλό μας.

3.2 ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ

(Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΠΟΨΗ)

Οι Βρετανοί, γενικά, είναι μάλλον γενναιοδωροί συγκρινόμενοι με άλλους λαούς. Κατέχουν την όγδοη θέση ανάμεσα σε εκατόν πενήντα τρεις χώρες και μοιράζονται την τρίτη θέση μαζί με τους Ταϊλανδούς, όσον αφορά την παροχή χρημάτων, όχι όμως και χρόνου. Μαζί με τους κατοίκους των Η.Π.Α, τους Καναδούς και τους Γάλλους και υπηκόους άλλων πέντε χωρών, αποτελούν τους οκτώ πιο γενναιοδωρους λαούς του κόσμου¹⁴.

Το 2009 το 73% των Βρετανών έκανε μια φιλανθρωπική δωρεά. Το χρηματικό ποσόν των δωρεών κατά το 2009 ανήλθε σε 26.000.000 στερλίνες.

Ο μέσος όρος ανά δωρητή το 2008 ήταν 12,26 στερλίνες. Παρά την πρόσφατη οικονομική ύφεση ο μέσος όρος του ποσού μειώθηκε λίγο μόνον, φθάνοντας στις 11,95 στερλίνες ανά δωρητή.

Οι φιλανθρωπικές δωρεές στην πραγματικότητα αυξήθηκαν ποσοτικά την επόμενη χρονιά. Ειδικότερα αυτές που απευθύνονταν σε παιδιά, νέους και οικογένειες, σημείωσαν τα υψηλότερα ποσοστά ανόδου φτάνοντας κατά μέσο όρο τις 13,11 στερλίνες ανά δωρητή.

¹⁴ World Giving Index, 2010

Ο Scott Gray, Διευθυντής της εταιρίας Rapidata Services, η οποία συγκέντρωσε τα πιο πάνω στοιχεία, μας είπε για τις τάσεις που παρατηρήθηκαν:

«Θα μπορούσαμε να πούμε, με λίγες λέξεις, ότι η συμπεριφορά των δωρητών χαρακτηρίζεται από κατανόηση και γενναιοδωρία. Τα σημαντικότερα ευρήματα... δείχνουν ότι τα ευτυχέστερα και όχι τα πλουσιότερα κράτη είναι εκείνα που κάνουν τις μεγαλύτερες φιλανθρωπίες, ότι η ενίσχυση ξένων είναι ο κύριος λόγος για τον οποίον ο κόσμος στο σύνολό του, (45%), δωρίζει χρήματα και ότι, σε διεθνές επίπεδο, όσο οι άνθρωποι γερνούν τόσο πιθανότερο είναι να γίνουν δωρητές.»

Οι γενναιοδωρίες αυτού του τύπου από τους Βρετανούς και σε χρηματικούς όρους και σε παροχή εθελοντικής εργασίας, αντανακλώνται και στις απόψεις των ομάδων εργασίας.

Ένα μέλος τόνισε το γεγονός ότι η πολυάσχολη επαγγελματική ζωή του δεν τον άφηνε καθόλου ν' αφιερώσει χρόνο, αλλά προσέφερε με μεγάλη χαρά χρήματα:

«Προσωπικά, συνεισφέρω οικονομικά και όχι σε χρόνο. Είμαι πολύ απασχολημένος στη δουλειά και στο Κολλέγιο και δεν μπορώ να κάνω τίποτε άλλο. Θα ήθελα να ασχοληθώ με διάφορα πράγματα, αλλά αυτή τη στιγμή είναι πρακτικά αδύνατο.»

Σε αντίθεση μια συνταξιούχος, μέλος των ομάδων εργασίας, μας είπε:

«Είναι ευκολότερο για μένα να προσφέρω χρόνο τώρα, γιατί έχω συνταξιοδοτηθεί. Εργάζομαι δύο απογεύματα την εβδομάδα σ' ένα κατάστημα της Oxfam και κάποιες φορές

//
ΝΟΜΙΖΩ ΟΤΙ ΕΙΝΑΙ ΜΕΡΟΣ
ΤΗΣ ΖΩΗΣ ΜΑΣ
ΤΟ ΝΑ ΑΝΗΣΥΧΟΥΜΕ
ΓΙΑ ΔΙΑΦΟΡΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ
ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥΣ
ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΑΥΤΟ ΜΑΣ
//

ελέγχω τα βιβλία τους στο σπίτι μου. Πάντα βοηθούσα -δεν είμαι σίγουρη αν η λέξη ανταπόδοση είναι η σωστή- προσφέροντας εργασία, χρόνο ή και χρήματα. Ένα από τα ωραιότερα πράγματα που έκανα τον τελευταίο καιρό, ήταν ότι ανέλαβα τα έξοδα ενός σκύλου συνοδείας τυφλών. Δεν μου κόστισε πολύ ακριβά και με πληροφορούσαν για την πρόοδο του κουταβιού. ... Νομίζω ότι είναι μέρος της ζωής μας το να ανησυχούμε για διάφορα πράγματα και άλλους ανθρώπους εκτός από τον εαυτό μας. Κατά τη δεκαετία του '80 όλο έλεγες "εγώ, εγώ, εγώ" μεγάλωσα δηλαδή σε μια εποχή, που δεν σκεφτόσουν τι άλλο συνέβαινε στον κόσμο και τους ανθρώπους, που ήταν λιγότερο τυχεροί από σένα από πολλές πλευρές. Πάντα ενδιαφερόμουν για τη φιλανθρωπία και έχω πάρει πολλά από αυτό.»

Άλλα μέλη των ομάδων εργασίας – κυρίως γυναίκες - υπογράμμισαν την υποχρέωση που έχουμε, να βοηθάμε τα μέλη της οικογένειάς μας και της κοινότητας που ζούμε:

«Πιστεύω πραγματικά ότι η φιλανθρωπία αρχίζει από το σπίτι. Νομίζω ότι δεν έχει νόημα να δίνεις χρήματα αν δεν βοηθάς και δεν φέρεσαι όπως πρέπει στους γύρω σου, κυρίως αφιερώνοντάς τους χρόνο».

«Θα προτιμούσα να συντροφέψω ένα ηλικιωμένο άτομο για μία ώρα από το να δώσω πέντε λιρόνια στον οίκο ευγηρίας που διαμένει. Ξέρω, πραγματικά, άτομα που θέλουν να μου πουν διάφορες ιστορίες και θέλουν να μιλήσουμε. Και, αληθινά, παίρνω πολλά απ' αυτό. Στους ηλικιωμένους που γνωρίζω, αρέσει πολύ να μιλάνε με ανθρώπους».

//

ΤΟ ΝΑ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙΣ
ΣΕ ΑΓΑΘΟΕΡΓΙΕΣ,
ΤΟ ΝΑ ΔΙΝΕΙΣ ΧΡΗΜΑΤΑ
ΕΙΝΑΙ ΕΥΚΟΛΟ, ΑΛΛΑ ΤΟ ΝΑ
ΤΑ ΔΙΝΕΙΣ ΣΤΑ ΣΩΣΤΑ
ΠΡΟΣΩΠΑ, ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ
ΕΙΝΑΙ ΛΙΓΟ ΔΥΣΚΟΛΟΤΕΡΟ.
ΕΚΕΙΝΟ ΠΟΥ ΔΕ ΘΕΛΩ,
ΕΙΝΑΙ ΝΑ ΕΧΩ ΤΟ
ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΕΠΙΛΟΓΗΣ.
ΑΝ, ΟΜΩΣ, ΣΥΝΕΙΣΦΕΡΩ
ΜΕΣΩ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΥ
ΤΟΤΕ ΞΕΡΩ ΠΟΥ
ΠΗΓΑΙΝΟΥΝ ΤΑ ΛΕΦΤΑ

//

Οι άνδρες πάλι διαφοροποιήθηκαν και μίλησαν κυρίως για τις εισφορές τους σε εράνους:

«Ενισχύω με μηνιαίες εισφορές τη Διεθνή Αμνηστία και το Κέντρο Ερευνών κατά του Καρκίνου». «Καταθέτω κάθε μήνα τις εισφορές μου Ίδρυμα Marie Curie. Δεν έχω αρκετό χρόνο τώρα, αλλά δέκα χρόνια πριν, παρέδίδα μαθήματα δωρεάν σε ανθρώπους που δεν τα πήγαιναν καλά με τους αριθμούς. Ελπίζω στο μέλλον να μπορώ ν' αφιερώνω περισσότερο χρόνο».

Ορισμένα μέλη των ομάδων εργασίας εξέφρασαν τις ανησυχίες τους, για το πόσες από τις χρηματικές εισφορές φτάνουν πραγματικά σ' αυτούς που τις χρειάζονται, φοβούμενα ότι εξαφανίζονται στον καιάδα του μισθολογικού και διοικητικού κόστους:

«Η αμφιβολία στους ανθρώπους είναι το ήμισυ του παντός. Πώς να δώσεις τα λεφτά σου αν ξέρεις ότι τα μισά πάνε σε άλλους και όχι φιλανθρωπικούς σκοπούς; Αν ήταν απολύτως προφανές ότι, για παράδειγμα, το 80% των εισφορών δίνονται για φιλανθρωπίες, τότε οι άνθρωποι σίγουρα θα έδιναν περισσότερα».

Οι ανταμοιβές, πάντως, που ακολουθούν την απασχόλησή μας με φιλανθρωπικές δραστηριότητες, υποτιμήθηκαν από τα μέλη των ομάδων εργασίας, τα οποία έδωσαν περισσότερη έμφαση στα οφέλη που δέχονται όσοι λαμβάνουν τις παροχές, είτε αυτές είναι χρηματικές είτε σε είδος είτε σε χρόνο. Ένα μέλος, παρόλα αυτά, ανέφερε ότι:

«είχε βοηθήσει το νηπιαγωγείο της γειτονιάς της και έτσι δεν χρειάστηκε να πληρώσουν κάποιον για να κάνει τη δουλειά της.»

Μια άλλη ρώτησε:

«Ένοιωσες καλύτερα κάνοντας κάτι γι' αυτούς;». «Ναι», απάντησε, «έχετε δίκαιο πραγματικά ένοιωσα καλύτερα ίσως μια “φιλανθρωπική ανταμοιβή”».

Η άποψη αυτή της “φιλανθρωπικής ανταμοιβής” είναι ενδιαφέρουσα γιατί επιβεβαιώνει σε μεγάλο βαθμό, την ψυχολογική θεωρία που διέπει το θέμα του αλτρουισμού.

3.3 ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ (Η ΤΕΚΤΟΝΙΚΗ ΑΠΟΨΗ)

Κατά τις προκαταρκτικές μας συζητήσεις με το Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: είπε κάτι που μας φάνηκε πολύ ενδιαφέρον για το ρόλο της φιλανθρωπίας στον Τ.: :

«Για να είμαι απολύτως σαφής, δεν είναι ο Τ.: που ωφελεί την κοινωνία ... δεν είμαστε πολιτικό κίνημα, ούτε έχουμε επιρροή. Δείτε το με διαφορετικό μάτι. Υπάρχει κάποιος που έχει σημαίνοντα ρόλο στην κοινότητά σας; Είτε σε μια μεγάλη πόλη είτε σε μια αγροτική κοινότητα υπάρχει ένας τίμιος άνθρωπος που παίζει ενεργό ρόλο στην κοινότητά του; Πιθανότατα θα πάρετε διάφορες απαντήσεις από μηδενική μέχρι εξαιρετικά ενεργή συμμετοχή. Μπορεί κάποιος να είναι επίτροπος σε μια εκκλησία, να εργάζεται σε επιτροπές, να είναι μέλος σ' ένα ενοριακό συμβούλιο ή σε άλλα παρεμφερή συλλογικά όργανα. Μιλώντας γενικά, έχουμε αυτούς τους αξιόπιστους ανθρώπους να ζουν ανάμεσά μας και ... μεταξύ των διαφόρων οργανώσεων στις οποίες ανήκουν, τυχαίνει να είναι τέκτονες.»

Αυτός ο, λίγο υποτιμημένος, ρόλος του Τ.: ως «φιλανθρωπικής» οργάνωσης είναι κατανοητός, ακόμα και αν ένα από τα κεντρικά του διδάγματα ή «αρετές»

είναι η έννοια της «ανακούφισης» της «φιλανθρωπικής» δωρεάς και οι δράσεις υπέρ του Τ.: ιδιαιτέρως και της κοινωνίας εν γένει. Η έμφαση δίδεται στο ρόλο και την ηθική ευθύνη του ατόμου, μάλλον, παρά της οργάνωσης αυτής καθ' αυτής.

Η σημαντική φιλανθρωπική δράση των τεκτόνων, που προβάλλεται, όμως, πολύ λίγο από τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, προσφέρει περίπου το 50% των δωρεών προς μη τεκτονικούς σκοπούς σε κοινοτικό, εθνικό και διεθνές επίπεδο. Οι δωρεές αυτές αποτελούν, ανάλογα με το συνομιλητή, τη δεύτερη ή την τρίτη μεγαλύτερη χρηματική συνεισφορά στη χώρα, μετά τα Εθνικά Λαχεία. Το σημαντικό σημείο εδώ είναι πως τα χρήματα προέρχονται από τις «τσέπες των τεκτόνων» και όχι από εράνους ή άλλες χρηματοδοτήσεις. Πάντως οι τέκτονες έχουν το πλεονέκτημα να γνωρίζουν πως αξιοποιούνται οι δωρεές τους.

Ορισμένοι τέκτονες δήλωσαν ότι η βεβαιότητα αυτή, να έχουν δηλαδή πλήρη και προσωπική γνώση για τους στόχους των φιλανθρωπικών τους δωρεών, ήταν ένας από τους λόγους που τους ώθησαν, κατ' αρχήν να μνηθούν. Ο Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: όμως πιστεύει πως τα πράγματα δεν είναι τόσο απλά:

«Πιστεύω ότι το ευκολότερο θέμα για να μιλήσεις στα μέλη είναι η φιλανθρωπία. Ωστόσο, δεν συμμετέχουμε μόνο σε φιλανθρωπίες ... ένα από τα σημαντικότερα πράγματα είναι ότι ψάχνουμε για ανθρώπους που είναι κύριοι, (χωρίς αυτό ν' αποτελεί κοινωνική κατάταξη), και ζητούν τη βοήθεια τρίτων. Γι' αυτό όταν γίνεις τέκτων έχεις μια φυσική πρόοδο στον τρόπο αυτό του

ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑ Ω

σκέπτεσθαι. Αναλογιζόμενος τις ανάγκες των άλλων θα σκεφτείς τη φιλανθρωπική δράση, όχι μόνο από πλευράς χρημάτων που προέρχονται από σένα τον ίδιο, γιατί δεν κάνουμε εράνους, αλλά επίσης και από πλευράς προσφοράς χρόνου και εξειδίκευσης.»

Το θέμα της φιλανθρωπίας, λοιπόν, θεωρείται σημαντική δραστηριότητα του Τ.: και η έμφασή του στους ηθικούς κώδικες, «την αλήθεια και την ακεραιότητα» αποτελεί τον κυριαρχικότερο παράγοντα προσέλκυσης μελών. Ένας τέκτων σχολίασε:

«Δεν ασχολήθηκα με τη φιλανθρωπία παρά μόνο αφού μνήθηκα.»

Ένας άλλος αναγνώρισε την έλξη της φιλανθρωπικής πλευράς του Τ.: αλλά με την ευρύτερή της έννοια:

«Η φιλανθρωπία είναι ένας ακόμα λόγος που με ώθησε να γίνω τέκτων. Είναι εύκολο να δίνεις όταν ανήκεις στον Τ.: γιατί χαιρόμαστε προσφέροντας.»

Στις συνεντεύξεις μας με τέκτονες όλης της χώρας, αναφέρθηκαν συχνά οι ευκαιρίες που παρέχει ο Τ.: όχι μόνο να δίνεις, αλλά ταυτόχρονα να γνωρίζεις που πάνε τα χρήματα. Ένας τέκτων σημείωσε:

«Το να προσφέρεις σε αγαθοεργίες, το να δίνεις χρήματα είναι εύκολο, αλλά το να τα δίνεις στα σωστά πρόσωπα είναι λίγο δυσκολότερο. Εκείνο που δε θέλω είναι το πρόβλημα της επιλογής. Αν συνεισφέρω μέσω του Τ.: τότε ξέρω που πηγαίνουν τα λεφτά. Δημοσιεύουν κάθε χρόνο σε ποιους έδωσαν δωρεές και δεν σε χρεώνουν γι' αυτό. Δεν υπάρχουν διαχειριστικά έξοδα.»

Ένας άλλος πρόσθεσε με έμφαση:

«Το καλό με τις φιλανθρωπίες μέσω του Τ.: είναι ότι έχει άριστη διοίκηση και οργάνωση και γνωρίζεις την κατάληξη κάθε χρηματικού ποσού ακόμα και του μικρότερου. Οι εισφορές μας στο κάτω-κάτω της γραφής “πιάνουν τόπο” περισσότερο από το αν τις δίναμε σε μια ερανική επιτροπή στο δρόμο, αφού όλες αυτές οι επιτροπές έχουν διαχειριστικά έξοδα.»

Ορισμένοι τέκτονες έδωσαν στην συνολική εικόνα της φιλανθρωπίας πολύ ευρύτερη προοπτική:

«Πιστεύω επίσης ότι πρέπει να ανταποδίδεις στην κοινωνία. Ο Τ.: είναι ένας θεσμός που ανταποδίδει. Για να είμαι ειλικρινής μ' αρέσει να πηγαίνω στη Στοά μου, τρώμε και πίνουμε καλά και συναντάμε και μια χούφτα καλών ανθρώπων. Αυτό κάνει την όλη διαδικασία διασκεδαστικότερη. Είναι ένας συνδυασμός αυτών των παραγόντων που με “αγγίζουν” και με διευκολύνουν να διαλέξω που θα προσφέρω στην κοινωνία. Γνωρίζω, όπως όλοι οι άνθρωποι, ότι όσοι αποφοίτησαν από καλά σχολεία προέρχονται όλοι από πολύ προνομιούχες οικογένειες και ανατράφηκα έχοντας τον Τ.: και τη φιλοσοφία του για τη σπουδαιότητα της κοινωνικής ανταπόδοσης ως μέρος της ζωής μου. Μου φαίνεται ένας καλός τρόπος για να το πετύχω αυτό.»

Άλλοι τέκτονες επιχειρήσαν να αμφισβητήσουν τη λαϊκή αντίληψη ότι «οι μασόνιοι κοιτάζουν μόνο τον εαυτό τους» υποδεικνύοντας την ενεργότερη συμμετοχή τους στην ευρύτερη κοινωνία. Ένας μας είπε:

«Αυτό συμβαίνει περισσότερο εδώ και δέκα-δεκαπέντε χρόνια, να υποστηρίζουμε δηλαδή κυρίως μη τέκτονες. Από το κέντρο λειτουργούμε περίπου μια δωδεκάδα mobility scooters.»

Αυτό που κάνουμε τώρα είναι να προσφέρουμε σε όσους εκτός Τ.: έχουν πραγματικά ανάγκη. Δραστηριοποιούμαι επίσης με τις κοινωνικές πλευρές του Τ.: οργανώνουμε τελετές και κάνουμε διάφορα έργα για τους υπερήλικες, κάνουμε Χριστουγεννιάτικες γιορτές. Επίσης μεταφέρουμε ανάπηρα παιδιά στο σταθμό του τραίνου. Όλα αυτά χρηματοδοτούνται από τις διάφορες περιφερειακές δικαιοδοσίες της UGLE και αυτό γίνεται αρκετά χρόνια τώρα. Ο κόσμος αρχίζει να ακούει γι' αυτά ... Με πλησιάζουν ξαφνικά άνθρωποι και μ' ευχαριστούν γιατί βγάζοντας έξω τη μητέρα τους της χάρισα μια ευχάριστη μέρα. Σιγά – σιγά το γεγονός αυτό γίνεται γνωστό χωρίς τη μεσολάβηση των Μέσων Μαζικής Ενημέρωσης, αλλά μέσω της ανθρώπινης επικοινωνίας. Μπορείτε ν' ακούσετε τον απόηχο αυτών των πράξεων.»

Πολλοί τέκτονες βέβαια αισθάνονται ότι οι φιλανθρωπικές τους δραστηριότητες παραγνωρίζονται από το ευρύ κοινό:

«Το πρόβλημα με τον Τ.: και τα αρνητικά δημοσιεύματα, κατά τη γνώμη μου, είναι πως κανείς δε λέει σε κανέναν τίποτα για όλα αυτά ... Πηγαίνεις στις συναντήσεις της “Στρογγυλής Τράπεζας”, ακούς πως κάποιος από τα μέλη της έδωσε κάτι σε κάποιον. Οι τέκτονες δίνουν πολύ περισσότερα, αλλά δε μιλάμε γι' αυτό και δε μαζεύουμε λεφτά από άλλους. Είναι μόνον τα δικά μας χρήματα. Δεν έχω ποτέ πουλήσει ούτε ένα λαχνό σε φίλο μου μη τέκτονα για να μαζέψω λεφτά. Τη διαφήμιση που απολαμβάνει η Στρογγυλή Τράπεζα συγκεντρώνοντας χρήματα για αγαθοεργίες, εμείς δεν την “εισπράτουμε” γιατί δεν το κοινολογούμε.»

Υπήρξε όμως και η γενική αντίληψη ότι η «έπαρση» για τη φιλανθρωπική δραστηριότητα δεν αποτελεί τεκτονική συμπεριφορά:

«Πιστεύω πως η φιλανθρωπία είναι μία από τις κυριότερες συνιστώσες του Τ.: που πρέπει να γίνεται «ταπεινή τη φωνή». Είμαστε δεύτεροι σε δωρεές μετά το Εθνικό Λαχείο. Η φιλανθρωπική δραστηριότητα είναι κάτι εξαιρετικά σημαντικό, γιατί εξασκείς τη βοήθεια προς τους αδελφούς σου, αλλά και προς άλλους συνανθρώπους σου. Είναι μια βασική μας αρχή. Νομίζω ότι έχουμε βρει την ισορροπία για να πράττουμε το σωστό. Ο Τ.: έχει ανοιχτεί αρκετά, τόσο ώστε να καθησυχάσει τους φόβους ορισμένων ανθρώπων σχετικά με το τι κάνουμε εκεί μέσα. Είμαστε, ωστόσο, αρκετά ταπεινόφρονες, ώστε να μην διαλαλούμε από τις στέγες τη δράση μας.»

Ο Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: τόνισε επίσης την ανάγκη για μετριοφροσύνη, που πρέπει να χαρακτηρίζει τη φιλανθρωπική δραστηριότητα των τεκτόνων:

«...ως τέκτων δεν κάνεις τίποτα για προσωπικό κέρδος ή προσωπική σου επιβράβευση. Δεν προσφέρεις τίποτα για να έχεις ανταμοιβές, για παράδειγμα, ένα τίτλο ευγενείας ή κάτι άλλο παρόμοιο.»

Εντούτοις άλλοι τέκτονες θα ήθελαν ο φιλανθρωπικός ρόλος του Τ.: ν' απολαμβάνει μεγαλύτερη κοινωνική αναγνώριση, αν και δε θα συνηγορούσαν στο «να τον διαλαλούν από τις στέγες»:

«Οι τέκτονες δε θα ήθελαν να κατέβουν στους δρόμους κάνοντας έρανο. Είμαστε περήφανοι για τα χρήματα που συγκεντρώνουμε στις τάξεις μας. Νομίζω ότι είναι καλύτερο που τώρα λέμε στον

έξω κόσμο για τα χρήματα που συγκεντρώνουμε. ...Κάθε χρόνο παίρνω αντίγραφο του Φιλανθρωπικού μας Απολογισμού, όπου αναφέρονται όλες ανεξαιρέτως οι εισφορές. Πλησιάζει τα 6-7 εκατομμύρια στερλίνες. Όταν γίνει κάποιος μεγάλος σεισμός ή κάποια φυσική καταστροφή, είμαστε από τους πρώτους που στέλνουμε χρήματα, αλλά κανένας δεν το ξέρει αυτό. Στείλαμε μισό εκατομμύριο στην Αϊτή και κανείς δε μίλησε. Θα 'θελα να βλέπω κάτι παραπάνω στις εφημερίδες:

“Η UGLE διέθεσε...”

Αυτό όμως δε συμβαίνει.»

ΟΙ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΕΣ 4

Το τελετουργικό στοιχείο είναι εκείνο που ξεχωρίζει τον Τ.: από όλες τις άλλες κοινωνικές οργανώσεις στη Βρετανία, εκτός βέβαια από τις επίσημες θρησκείες. Για πολλούς, μη τέκτονες, το στοιχείο αυτό κυριαρχεί στις αντιλήψεις τους για τον Τ.: Οι τεκτονικές τελετουργίες όμως είναι κάτι πολύ ευρύτερο από όλα τα άλλα τα σχετικά με αυτόν. Οι συμβολικές συμπεριφορές και τα Τυπικά χαρακτηρίζουν όλα τα βήματα, μέσω των οποίων ο νεόφυτος θα διέλθει από όλες τις βαθμίδες, ώστε να ανέλθει στο βαθμό του Διδασκάλου. Θα πρέπει να μάθει ν' απαγγέλλει μακρόσυρτες αλληγορικές ιστορίες, θα πρέπει να κατανοήσει πλήρως την ερμηνεία των συμβόλων που τον συνδέουν με τους αδελφούς του¹⁵. Όλα αυτά μπορεί να φαίνονται εκτός τόπου στη σημερινή «σύγχρονη» κοινωνία του εικοστού πρώτου αιώνα, λείψανα παλιότερων χρόνων, ίσως και απλή δεισιδαιμονία.

Μια τέτοια αντίληψη, όμως, δεν μπορεί να κατανοήσει πόσο συχνοί είναι οι συμβολισμοί στην καθημερινή ζωή και σε ποιο βαθμό συναντά κανείς τελετουργίες. Αυτό είναι πάρα πολύ γνωστό στις κοινωνικές επιστήμες. Χωρίς την κατανόηση των εννοιών που σχετίζονται με τις κοινωνικές δραστηριότητες, δε θα μπορέσουμε να εξηγήσουμε ποτέ την κοινωνική συμπεριφορά ή να συλλάβουμε την πραγματική σημασία του να είναι κανείς κοινωνικό ον. Το νήμα των κοινωνικών

¹⁵ Δεν πρόκειται να περιγράψουμε λεπτομερώς τις τεκτονικές τελετουργίες που σχετίζονται με τη μύηση και τις αύξ.: μισθοδ.: Υπάρχουν όμως, πολυάριθμες και λεπτομερείς περιγραφές τους. Βλέπε, για παράδειγμα, το βιβλίο του Tobias Churton: «Ελευθεροτεκτονισμός – η πραγματικότητα»

¹⁶ Το σημαντικότερο έργο του Blumer γράφτηκε στη δεκαετία του '60 με την έκδοση του βιβλίου του: «Συμβολική διαντίδραση: Απόψεις και Μέθοδοι»

επιστημών που είναι γνωστό ως συμβολική διαντίδραση, ξεκίνησε γύρω στο 1930 με τις εργασίες του Herbert Blumer¹⁶, ο οποίος έδωσε μεγάλη έμφαση στη θεωρία ότι τα ανθρώπινα όντα διερμηνεύουν ή προσδιορίζουν το ένα τις πράξεις του άλλου, αντί απλώς να αντιδρούν σ' αυτές. Η «απόκριση» τους δεν ευθυγραμμίζεται με τις πράξεις των άλλων, αλλά αντίθετα βασίζεται στη σημασία που τα ίδια τα ανθρώπινα όντα αποδίδουν στις πράξεις αυτές.

Η εστίαση στη σημασία της συμπεριφοράς μάλλον, παρά στις πράξεις αυτές καθαυτές, οδήγησαν άλλους επιστήμονες με σημαντικότερο ανάμεσά τους τον Ervin Goffman, να περιγράψει εκ νέου ένα συναίσθημα που εκφράστηκε πολύ εύστοχα από τον Σαίξπηρ στο έργο του «Όπως σας αρέσει», τρεισήμισι αιώνες πριν:

«Όλος ο κόσμος είναι ένα θέατρο, και όλοι οι άνδρες και οι γυναίκες απλοί ηθοποιοί. Βγαίνουν και μπαίνουν στη σκηνή, ο άντρας όμως κατά τη διάρκεια της ζωής του παίζει πολλούς ρόλους.»

Ο Goffman στο γνωστότερο βιβλίο του για το θέμα αυτό με τον τίτλο: «Τελετουργική αλληλεπίδραση» μια συλλογή δοκιμίων που αρχίζει με το δοκίμιο: «Διαπροσωπική επικοινωνία - Μία ανάλυση των στοιχείων της τελετουργίας», υποστηρίζει:

«Κάθε άνθρωπος ζει σ' έναν κόσμο κοινωνικού συγχρωτισμού, που περιλαμβάνει είτε διαπροσωπικές είτε

//
ΧΩΡΙΣ ΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ
ΤΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ ΠΟΥ
ΣΧΕΤΙΖΟΝΤΑΙ ΜΕ ΤΙΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ,
ΔΕΝ ΘΑ ΜΠΟΡΕΣΟΥΜΕ
ΝΑ ΕΞΗΓΗΣΟΥΜΕ ΠΟΤΕ
ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ
Η ΝΑ ΣΥΛΛΑΒΟΥΜΕ
ΤΗΝ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ,
ΤΟΥ ΝΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΝΕΙΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΟΝ

//

ΟΙ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΕΣ 4

και έμμεσες επαφές με άλλους ανθρώπους. Σε κάθε μια από αυτές τις επαφές έχει την τάση να ενεργεί σύμφωνα με αυτό που καλείται τακτική – ένα πρότυπο λεκτικών και μη λεκτικών αντιδράσεων, με τις οποίες εκφράζει την άποψή του για την κατάσταση και μέσω αυτών την εκτίμησή του για όλους, ακόμα και για τον εαυτό του.»

Ο Goffman στα έργα του αποδίδει μεγάλη έμφαση τη σημασία του «προσώπου», δηλαδή στην προσωπικότητα που παρουσιάζουμε κάθε φορά στους άλλους με τους οποίους επικοινωνούμε και την ανάγκη να σώζουμε το γόητρό μας στις συναντήσεις μας μαζί τους. Το επίκεντρο των απόψεών του όμως είναι η αναγνώριση της τελετουργικής φύσης, φαινομενικά ασήμαντων στοιχείων της κοινωνικής αλληλεπίδρασης, που στην πραγματικότητα κάθε άλλο παρά ασήμαντα είναι. Ας πάρουμε για παράδειγμα τη γνωστή μας τελετουργία του χαιρετισμού: Λέμε «καλημέρα» χωρίς να περιμένουμε ότι ο συνομιλητής μας θ' αμφισβητήσει το χαρακτηρισμό «καλή». Κατά τον ίδιο τρόπο ένα «τί κάνεις;» δεν αναφέρεται βέβαια στην αναλυτική παρουσίαση της κατάστασης της υγείας του συνομιλητή μας, αποτελεί έναν τύπο χαιρετισμού που είναι, όμως, ένα σημαντικό προοίμιο για περαιτέρω συζήτηση και επικοινωνία.

Μπορούμε να εντοπίσουμε και άλλα τελετουργικά στοιχεία σχεδόν σε κάθε πλευρά της καθημερινής μας κοινωνικής συμπεριφοράς. Οι τρόποι με τους οποίους εκφράζουμε τη θέση μας, το σεβασμό και τη διαγωγή μας, μέσω λεπτών, μη λεκτικών αντιδράσεων που κυμαίνονται από μια στάση μέχρι ένα

βλέμμα, είναι συμβολικές εκδηλώσεις οι οποίες αναγνωρίζονται μάλλον σιωπηρά παρά ενσυνείδητα. Αντιλαμβανόμαστε τους αυστηρά καθορισμένους κανόνες που υπόκεινται οι τελετουργίες, μόνο όταν εμείς ή άλλοι τους παραβιάζουμε – καταστάσεις κατά τις οποίες νοιώθουμε συναισθήματα τα οποία ποικίλουν από αμηχανία μέχρι θυμό. Οι άνθρωποι που είναι απρόθυμοι ή ανίκανοι να συλλάβουν το νόημα των πιο πάνω συμβολικών εκδηλώσεων, γίνονται απόβλητοι – είτε ως ακοινωνήτοι είτε ως ιδιόρρυθμοι.

Η γενικευμένη παρουσία των τελετουργιών στην καθημερινή ζωή γίνεται ευκρινέστερη σε κοινωνικές εκδηλώσεις και τελετές, που σημειώνουν τις αλλαγές στους γύρω μας: γάμοι, γεννήσεις, επιτυχίες, θάνατοι κ.α. Γίνονται επίσης φανερές στις ετήσιες θρησκευτικές εορτές όπως το Πάσχα και τα Χριστούγεννα των χριστιανών, του Eid των μωαμεθανών και του Diwali των Ινδουιστών, αφού ζούμε σ' έναν πολυπολιτισμικό κόσμο. Αν και η πλειονότητα των Βρετανών όλο και περισσότερο πλέον έχει πάψει να εκκλησιάζεται, αισθάνονται ακόμα την ανάγκη να συμμετέχουν, επιφανειακά έστω, στις τελετουργίες που σημαδεύουν τη χριστιανική θρησκεία, παρόλο που σε πολλές περιπτώσεις οι γιορτές αυτές δεν είναι παρά μετασηματισμένες, προχριστιανικές, παγανιστικές τελετές. Σε κάθε μια απ' αυτές επιβεβαιώνουμε πάλι τους κοινωνικούς και οικογενειακούς μας δεσμούς, μέσω ανταλλαγής συμβολικών δώρων, κοινών γευμάτων και βγαίνουμε από την καθημερινότητα της δουλειάς, ή του σχολείου.

4 ΟΙ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΕΣ

Σ' άλλα μέρη του κόσμου οι τελετουργικές τελετές είναι πιο ευδιάκριτες, επειδή τα μάτια του δυτικού ανθρώπου δεν είναι εξοικειωμένα μαζί τους.

Η ιαπωνική τελετουργία του τσαγιού ή «Ο Δρόμος του Τσαγιού», είναι στα μάτια μας μια σχεδόν ανεξιχνίαστη σειρά τελετουργικών πράξεων γύρω από λυγισμένα γόνατα, σκυψίματα και κατανάλωση τσαγιού σε σκόνη. Στην πραγματικότητα πρόκειται για ένα συλλογικό εορτασμό του Wabi – ταπεινότητα και αυτοσυγκράτηση, σιωπηλή και νηφάλια λεπτότητα, γεύση και αναγνώριση της ομορφιάς στην απλότητα των λιτών αντικειμένων.

Οι μνητικές τελετουργίες, καθώς και εκείνες που σημαδεύουν το πέρασμα των αγοριών στην ομάδα των ενηλίκων στις παραδοσιακές κοινωνίες, μας φαίνονται «πρωτόγονες» και «ξένες». Ακόμα και το βάπτισμα ή το χρίσμα των χριστιανών ή το bar mitzva της ιουδαϊκής θρησκείας, γάμοι, κηδείες, τελετές με τις οποίες είμαστε περισσότερο εξοικειωμένοι, όχι μόνο έχουν παρόμοιες συμβολικές ρίζες, (αν και λιγότερο δραματικές), αλλά και παρόμοιες λειτουργίες.

Ακόμα και στα κοινά ληξιαρχεία, ακούς την συνηθισμένη στις γαμήλιες εκκλησιαστικές τελετές ερώτηση: «Ποιός δίνει αυτή τη γυναίκα σ' αυτόν τον άνδρα;» και είναι ο πατέρας της νύφης που πρέπει να απαντήσει «Εγώ». Στις περισσότερο επίσημες τελετές το ζευγάρι απαγγέλλει τη φράση: «Από σήμερα θα είμαστε κοντά ο ένας στον άλλο και στην ευτυχία και στη δυστυχία, και στη φτώχεια και στον πλούτο, και στην υγεία και στην αρρώστια, και στην

αγάπη και στην περίθαλψη, μέχρι να μας χωρίσει ο θάνατος.» Όπως σ' όλες οι τελετουργίες όμως, οι γαμήλιες υποσχέσεις έχουν εξελιχθεί σύμφωνα με τις σύγχρονες απόψεις περί ορθότητας. Είναι σήμερα πολύ σπάνιο, για παράδειγμα, ν' ακούς μια νύφη να υπόσχεται: «θα τιμώ και θα υπακούω τον άνδρα μου».

4.1 ΟΙ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΑΝΑΛΑΜΒΑΝΟΜΕΝΕΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ

(Η ΔΗΜΟΣΙΑ ΑΠΟΨΗ)

Εκτός από τις τελετουργικές τελετές υπάρχουν και οι προσωπικές μας τελετουργίες, μερικά φαινομενικά ασήμαντα πράγματα που κάνουμε, για πετύχουμε ένα συγκεκριμένο, πολλές φορές, αποτέλεσμα, αλλά συχνά και για την αίσθηση της ασφάλειας που μας δίνουν. Ερευνήσαμε μερικές τελετουργίες αυτού του είδους μεταξύ των μελών των ομάδων εργασίας. Ένα μέλος μας είπε:

«Υπηρέτησα στο Βασιλικό Ναυτικό. Πηγαίνοντας για μπάνιο μέσα στο πλοίο, σ' ένα πολύ περιορισμένο χώρο, έπρεπε να έχω μαζί μου τα σχετικά είδη καθαριότητας και τα ξυριστικά μου. Μετά το μπάνιο και το ξύρισμα έπλενα τα δόντια μου. Ήταν κάτι σαν μια τυπική διαδικασία, που επέτρεπε, όμως, σε μεγάλο αριθμό ανδρών να ολοκληρώσουν αυτή τη διαδικασία στο λιγότερο δυνατό χρόνο. Εξακολούθω ακόμα και τώρα να κάνω τα ίδια πράγματα με την ίδια σειρά,

αν και δεν εξυπηρετεί πια κανένα συγκεκριμένο σκοπό.»

Ένας άλλος τόνισε την αίσθηση της άνεσης που παρέχουν οι τελετουργίες:

«Κατά κάποιον τρόπο, νιώθουμε άνετα αν μπορούμε να ακολουθήσουμε μια τελετουργία. Αισθάνομαι πολύ άβολα όταν οι τελετουργίες παρεμποδίζονται.»

Μία γυναίκα, μέλος των ομάδων εργασίας, εξέφρασε μια πιο προληπτική άποψη:

«Όπως σε μια διαδικασία συνέντευξης για πρόσληψη, μπορεί να σκεφθείς ότι αν δεν κάνεις κάτι συγκεκριμένο, για παράδειγμα, να φορέσεις ένα συγκεκριμένο ζευγάρι παπούτσια, η συνέντευξη δεν θα πάει καλά. Είναι μια τελετουργική διαδικασία που εσύ τη δημιουργείς και υποθέτεις ότι η τελετουργία σου θα σε βοηθήσει.»

Άλλα μέλη των ομάδων εργασίας αναφέρθηκαν στις εμπειρίες τους από παλαιότερη συμμετοχή τους σε θρησκευτικές τελετουργίες και τη σχέση τους με τις σημερινές τους δραστηριότητες:

«Έχω, βεβαίως, χριστιανικές καταβολές και, αν και δεν εκκλησιάζομαι τώρα, θυμάμαι με νοσταλγία τα μαθήματα κατήχησης και την ευφορία και την ενότητα που νοιώθαμε από τις κοινές αυτές εμπειρίες. Τώρα είμαι οπαδός του ποδοσφαιρικού συλλόγου Tottenham και νοιώθω τα ίδια συναισθήματα ευφορίας.»

Για ορισμένα άλλα μέλη των ομάδων εργασίας μια τελετουργική προετοιμασία τους διευκολύνει να κοιμούνται το βράδυ. Ένας μας είπε:

«Νομίζω ότι έχει σχέση με ένα συγκεκριμένο πρότυπο. Μερικές φορές

δυσκολεύομαι να κοιμηθώ, ίσως γιατί το μυαλό μου δε «σβήνει» τόσο εύκολα. Κάνω τα πάντα με την ίδια σειρά. Ανεβαίνω στο επάνω πάτωμα και παίρνω ένα μπουκάλι νερό. Ανάβω το πορτατίφ της κρεβατοκάμαρας και ανοίγω το ραδιόφωνο. Κατεβαίνω κάτω και διαβάζω λίγο. Περίπου την ίδια ώρα κάθε νύχτα κάνω τα ίδια πράγματα με την ίδια σειρά, ώστε να περάσω στο στάδιο του ύπνου. Νομίζω πως είναι μια τελετουργία και την αναγνωρίζω σαν τέτοια.»

Μία άλλη γυναίκα, μέλος των ομάδων εργασίας, ακολουθεί παρόμοιες επαναλαμβανόμενες διαδικασίες:

«Υποφέρω από νυχτερινή άπνοια, όπως ανακάλυψα πριν λίγο καιρό.

Η τελετουργία είναι η μετάβαση στο στάδιο του ύπνου. Ανοίγω το ραδιόφωνο πάντα σε εκπομπές λόγου, γιατί η μουσική δε με αφήνει να ηρεμήσω. Μετά το κλείνω και διαβάζω λίγο μέχρι να νυστάξω. Παρατάω το βιβλίο, ξαναανοίγω το ραδιόφωνο και πέφτω για ύπνο.

Κάποτε που ήμουν σ' ένα ξενοδοχείο στο εξωτερικό, είχα ξεχάσει να πάρω ένα βιβλίο να διαβάσω και δεν μπορούσα να κοιμηθώ. Πάνω στην απελπισία μου άρπαξα τον τηλεφωνικό κατάλογο του Σικάγου, προσπάθησα να ηρεμήσω και άρχισα να διαβάζω τις καταχωρίσεις.»

Οι τελετουργίες που συνδέονται με τον ύπνο είναι πάρα πολύ κοινές σ' όλα τα Fiese¹⁷ και οι συνεργάτες της, στις επαναλαμβανόμενες διαδικασίες δεν υπάρχει το συναίσθημα που βρίσκεται στις τελετουργίες και μόλις ολοκληρωθούν δεν απομένουν συναισθηματικά στοιχεία ή δεύτερες σκέψεις ή απομένουν σε μικρό μόνο βαθμό.

¹⁷ Fiese, B. et al (2001), Fiese, B. et al (2002)

ΟΙ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΕΣ 4

Αντίθετα, μετά την ολοκλήρωση μιας τελετουργίας, οι άνθρωποι έχουν την τάση να την αναπολούν και να ξαναζούν τα συναισθήματα που δοκίμασαν. Οι επαναλαμβανόμενες διαδικασίες, παρόλα αυτά, μπορούν δυναμικά να μετατραπούν σε τελετουργίες, αν μεταβληθούν από πλήρως λειτουργικές συμπεριφορές σε συμβολικές πράξεις. Αυτό φαίνεται πως συμβαίνει στο πιο πάνω παράδειγμα του αθλητισμού, δεδομένου ότι οι επαναλαμβανόμενες διαδικασίες γίνονται πολύ συχνά, όταν αποτυγχάνουν να φέρουν το προσδοκώμενο από την εκτέλεσή τους αποτέλεσμα, για παράδειγμα, να δένεις τα κορδόνια σου με συγκεκριμένο τρόπο για να μπορέσεις να νικήσεις.

Στο σημείο αυτό συμβολίζουν καθαρά την πίστη των αγωνιζομένων στους εαυτούς τους, ως καλύτερους αθλητές.

Η σχέση αθλητισμού και τελετουργιών, φυσικά, ξεπερνά τους αθλητές και επηρεάζει μεγάλο αριθμό υποστηρικτών τους, ιδιαίτερα στη Βρετανία όσον αφορά το ποδόσφαιρο. Εδώ οι επαναλαμβανόμενες συμβολικές πράξεις των οπαδών, είτε πρόκειται για τραγούδια είτε για χειρονομίες κτλ. σκοπεύουν να δημιουργήσουν μια συναισθηματική ατμόσφαιρα, υπό το κράτος της οποίας οι δεσμοί όσων συμμετέχουν θα γίνουν πολύ ισχυρότεροι. Το ομαδικό, ρυθμικό και συγχρονισμένο χειροκρότημα, είναι μια συμβολική επικοινωνία, που μεταφέρει τη δύναμη των δεσμών των οπαδών της ομάδας στους οπαδούς της άλλης¹⁸.

Πολλές άλλες κοσμικές τελετουργίες έχουν επίσης έντονα κοινωνικά

χαρακτηριστικά, όπως στις περιπτώσεις των γάμων ή των ετησίων θρησκευτικών εορτών που προαναφέραμε.

Σημειώσαμε επίσης το σχετικό έργο του Erving Goffman, ο οποίος υπογράμμισε τη τελετουργική φύση των καθημερινών μας δραστηριοτήτων. Τα μέλη των ομάδων εργασίας αναφέρθηκαν στην τελετουργική φύση της ζωής μας:

«Το φόρεμά σου, ότι κι αν κάνεις σκέπτεσαι πάντα τι πρόκειται να φορέσεις. Υπάρχουν στον καιρό μας τελετουργίες που δεν τις είχαμε παλιά. Όταν συναντάς κάποιον που δεν τον γνωρίζεις απαραίτητα τόσο καλά, φιλιέστε δύο φορές. Αυτό είναι ενδιαφέρον και όμορφο κατά κάποιο τρόπο. Υπάρχουν κάποιες τελετουργίες που θα τις αποκαλούσα, πιθανότατα, λεπτότητα τρόπων. Δεν χοροπηδάς όταν πρωτοσυναντάς κάποιον, συγκρατείσαι μέχρι να τον γνωρίσεις καλά και ακολουθείς μια συμπεριφορά που είναι ενδεδειγμένη.»

Ένα μέλος των ομάδων εργασίας αναφέρθηκε στην ιαπωνική κοινωνία όπου οι τελετουργίες είναι περισσότερο ευδιάκριτες:

«Υπάρχουν αυτές οι τελετουργίες στις ιαπωνικές επιχειρήσεις, πηγαίνουν το πρωί στη δουλειά τους, κάνουν λίγη γιόγκα ή δεν ξέρω και εγώ τι άλλο, έτσι αρχίζουν μαζί την ημέρα τους πριν καν μπουν στα γραφεία.»

Άλλοι σχολίασαν τις καταστάσεις εκείνες όπου οι κοινωνικοί κανόνες δεν είναι τόσο ξεκάθαροι και τόνισαν πόσο τους βοηθά η τελετουργική συμπεριφορά:

«Υπάρχουν τελετουργίες σχετικές με την αμηχανία, όπως όταν πηγαίνεις στο σπίτι

¹⁸ Marshal, P. et al (1978)

*κάποιου και γυρίζεις γύρω-γύρω,
περιμένοντας να σου προσφέρουν ένα
κάθισμα ή ένα ποτό. Στέκεσαι εκεί χωρίς
να γνωρίζεις τι θεωρεί εκείνος ως
σωστό.»*

Είναι προφανές πως η συμβολική πράξη και όχι η καθαρά λειτουργική συμπεριφορά, είναι βαθιά εδραιωμένες τόσο στην καθημερινή μας ζωή όσο και σε «εξαιρετικές περιστάσεις» της. Από την κοινωνικοποίηση, στην παιδική μας ηλικία, μέχρι τη μετάβασή μας στην ενήλικη ζωή, μαθαίνουμε τη σημασία και τη σπουδαιότητα της αλληλεπίδρασης, χωρίς την οποία δεν μπορούμε να επιζήσουμε σε καμία κοινωνία σαν ισότιμες κοινωνικά υπάρξεις. Οι ετήσιες τελετουργίες, που είναι χαρακτηριστικά όλων των γνωστών κοινωνιών, παραδοσιακών και σύγχρονων, εξυπηρετούν την ενίσχυση των οικογενειακών και των φιλικών δεσμών και ενδυναμώνουν την έννοια της κοινωνικής ταυτότητας, με ένα πολύ ακριβή και συγκεκριμένο τρόπο.

Σήμερα, βέβαια, έχουμε το Facebook αλλά και άλλους τύπους κοινωνικής δικτύωσης, όπου παρόμοιες εκδηλώσεις είναι προφανείς, αν και η κωδικοποιημένη γλώσσα των μηνυμάτων του Twitter και των κινητών τηλεφώνων αποκλείουν αυτούς που υποφέρουν έντονα από τεχνολογική φοβία. Τα κοινωνικά δίκτυα, όμως, δεν αναπληρώνουν την παραδοσιακή, διαπροσωπική επικοινωνία, ούτε τα κινητά τηλέφωνα έχουν καταστρέψει την τέχνη της συνομιλίας, παρά τις κραυγές περί του αντιθέτου. Μάλλον και τα δύο, με το δικό τους τελετουργικό τρόπο, λειτουργούν για να διευκολύνουν την κοινωνική αλληλεπίδραση και την

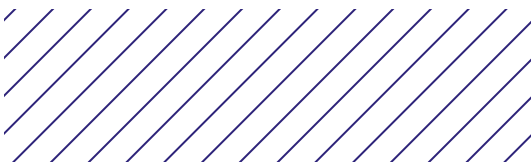
αίσθηση του «ανήκειν». Ο πιο κοινός τύπος μηνύματος στα κινητά τηλέφωνα είναι: «Will u b in King's Arms at 8.30ish?»

Ακόμα και σήμερα, στον εικοστό πρώτο αιώνα, που η τεχνολογία και οι επικοινωνίες βρίσκονται στο απόγειό τους, οι ανάγκες μας για συμβολισμούς, οι οποίοι θα ενισχύουν τους κοινωνικούς δεσμούς παραμένουν τόσο φανεροί όσο ποτέ. Οι τελετουργίες της καθημερινής ζωής, καθώς επίσης και οι ευκρινέστεροι συμβολισμοί των «εξαιρετικών περιστάσεων» της, διατηρούνται μέσω των πρόσθετων αυτών επικοινωνιακών μέσων και των τύπων επικοινωνίας. Στην ουσία είναι η ίδια θεμελιώδης ανθρώπινη ανάγκη, που απλώς εκφράζεται με διαφορετικό τρόπο. Αν οι τελετουργίες είναι τόσο φανερές σ' όλες τις εκφάνσεις της ανθρώπινης ζωής, σε τι βαθμό άραγε οι τεκτονικές τελετουργίες διαφέρουν από τις εκτός Στοάς τελετουργίες, στις οποίες όλοι είμαστε συνηθισμένοι;

Είναι μόνον εκφράσεις της βασικής ανθρώπινης ανάγκης για κοινωνικές και πολιτιστικές εκδηλώσεις ή σημαίνουν κάτι διαφορετικό;

Οι περισσότεροι άνθρωποι είναι εξοικειωμένοι με κάποιες, τουλάχιστον, πλευρές των τεκτονικών τελετουργιών. Σπάνια, εντούτοις, έχουν πραγματικά εμβαθύνει στη συμβολική τους λειτουργία και σημασία.

Γιατί όμως υφίστανται οι τελετουργίες και τι εξυπηρετούν;

ΟΙ ΤΕΛΕΤΟΥΡΓΙΕΣ 4

Σύμφωνα με το Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.:

«Η εθιμοτυπική πλευρά είναι, πραγματικά, ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που διαφοροποιούν τον Τ.: αλλά ... δεν είναι παρά θέατρο και μάλλον καλό θέατρο ... είναι αλληγορίες. Είναι τελείως ανοικτές στο κοινό. Μπορείς να έχεις αντίγραφα των Τυπικών. Βγαίνεις έξω και αγοράζεις ένα. Δεν έχουν τίποτα να κρύβουν.»

Στην πραγματικότητα οι τεκτονικές τελετουργίες είναι θεατρικές εκδοχές μυητικών τελετών, που χαρακτηρίζαν και χαρακτηρίζουν τις κοινωνίες μας μέχρι σήμερα. Σε παραδοσιακές κοινωνίες, ακόμα και σ' αυτές που έχουν ως ένα βαθμό εκπολιτιστεί, σύμφωνα με τα δυτικά πρότυπα, οι μυήσεις που σημαδεύουν τη μετάβαση ενός αγοριού από την παιδική στην ανδρική ηλικία, γίνονται και σήμερα.

Κατά τις συνεντεύξεις μας με τέκτονες απ' όλη τη χώρα, εστίασαμε το ενδιαφέρον μας στις τελετουργικές πλευρές της ζωής μέσα στις τεκτονικές Στοές. Μέχρι ποιο βαθμό οι απόψεις κάποιου, πριν μυηθεί, για τις τεκτονικές τελετουργίες επηρέασαν την επιθυμία του για μύηση; Ή ήταν το ενδεχόμενο αυξημένης κοινωνικής δικτύωσης και ενίσχυσης των κοινωνικών δεσμών, οι σημαντικότεροι λόγοι για τη συμμετοχή τους;

Με έκπληξη διαπιστώσαμε ότι μεγαλύτερη σημασία στις τελετουργίες δίνουν οι νεότεροι τέκτονες. Θεωρούν ότι ασκούν ξεχωριστή έλξη ευθύς εξ αρχής. Ένας μας είπε τα ακόλουθα, που, πάντως, είναι η άποψη και πολλών άλλων:

«Εκείνο που γνώριζα ήταν μια μεγαλοπρέπεια, μια θεατρικότητα. Τα ρούχα μου ήταν πολύ πρόχειρα – πουκάμισα χωρίς γραβάτα, τζιν, μακό φανελάκια. Το θέμα είναι απλό: στους ανθρώπους αρέσει να βάζουν τα καλά τους. Υπάρχουν άνθρωποι στη Στοά μου που δεν τους αρέσει η μεγαλοπρέπεια και η επισημότητα, εγώ όμως έχω την ακριβώς αντίθετη άποψη. Μου αρέσουν. Αποτέλεσαν, αναμφίβολα, έναν από τους παράγοντες που με προσέλκυσαν στις Ένοπλες Δυνάμεις και μία από τις αιτίες που κατατάχθηκα σε στρατιωτική σχολή. Αν πρόκειται να βγω έξω το βράδυ και μπορώ να φορέσω σκούρο κοστούμι, θα το κάνω.»

Μ' αρέσει η μεγαλοπρέπεια και η επισημότητα, μ' αρέσει να είμαι κομψός και προσπαθώ γι' αυτό.»

Ορισμένοι νεάζοντες άνδρες έχουν ανάγκη κάποιου βαθμού τυπικότητας ή «μεγαλοπρέπειας», στον ανεπίσημο και πρόχειρο κόσμο που ζουν. Καθώς οι περισσότερες από τις επίσημες τελετές στη σημερινή Βρετανία περιορίζονται – σκεφτείτε την εκκλησία, το επίσημο ντύσιμο για ένα δείπνο, το να βάλεις τα «κυριακάτικά σου» κτλ – οι ευκαιρίες να συναντηθείς με μια ομάδα ανθρώπων ντυμένων καλά, που διηγούνται αλληγορικές ιστορίες και ηθικούς μύθους ασκεί σε κάποιους ξεχωριστή έλξη.

Η έμφαση στο ρόλο των τελετουργιών και η αξία τους εκφράστηκε καθαρά από πολλούς:

«Τελετουργίες, από πού ν' αρχίσω; Η γλώσσα των Τυπικών είναι απηρχαιωμένη και, σε κάποιο βαθμό, θα πρέπει να είσαι μορφωμένος για να την καταλάβεις και να κατανοήσεις το πραγματικό νόημα. Χρησιμοποιούνται

//

ΑΚΟΜΑ ΚΑΙ ΣΗΜΕΡΑ,
ΣΤΟΝ ΕΙΚΟΣΤΟΠΡΩΤΟ
ΑΙΩΝΑ, ΠΟΥ Η ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ
ΚΑΙ ΟΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΕΣ
ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ ΣΤΟ ΑΠΟΓΕΙΟ
ΤΟΥΣ, ΟΙ ΑΝΑΓΚΕΣ ΜΑΣ
ΓΙΑ ΣΥΜΒΟΛΙΣΜΟΥΣ,
ΟΙ ΟΠΟΙΟΙ ΘΑ ΕΝΙΣΧΥΟΥΝ
ΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ
ΔΕΣΜΟΥΣ ΠΑΡΑΜΕΝΟΥΝ
ΤΟΣΟ ΦΑΝΕΡΟΙ ΟΣΟ ΠΟΤΕ

//

λέξεις που δεν είναι πλέον κοινές στην αγγλική γλώσσα. Έχουμε αυτές τις αφηγήσεις για δύο ώρες περίπου, όπου κάθεσαι και απολαμβάνεις πάλι και πάλι, ώσπου αρχίζεις να καταλαβαίνεις τι θέλει να σου πει το Τυπικό. Αν συναντήσεις κάποιον που μπήκε στη Στοά έξι μήνες πριν θα σου πει, πιθανότατα, ότι δε έχει ιδέα για το τι συμβαίνει εκεί μέσα ... Το κείμενο ακούγεται πολλές, πολλές φορές και ένα κοφτερό μυαλό μπορεί να το αναλύσει. Τα Τυπικά, όπως μου τα εξήγησαν, σε διδάσκουν πως μπορεί να ζήσεις μια ζωή και πως μπορείς να μάθεις περισσότερα για τον εαυτό σου.»

Η νύξη αυτή για το βαθύτερο νόημα των Τυπικών και η μετάδοση ηθικών κανόνων τονίστηκαν από πολλούς άλλους τέκτονες. Μέσω ενός πλαισίου παιχνιδιού ρόλων το οποίο μπορεί να ξενίσει κάποιον μη τέκτονα, υπάρχει ένα νόημα που καθιστά όλη τη διαδικασία αξιολογή και σε επιβραβεύει για την παρουσία σου. Πάνω απ' όλα υπάρχει η αίσθηση του «γίνομαι καλύτερος»:

«Το Τυπικό σε αλλάζει. Ακούς το κείμενο και την πρώτη φορά μπορεί να μην το καταλαβαίνεις, μετά όμως εμβαθύνεις. Το ακούς πάλι και πάλι, εκεί υπάρχει όλος ο τεκτονικός συμβολισμός: οι λέξεις που εκφέρονται, ο λόγος για τον οποίο κάποιοι κάνουν και λένε συγκεκριμένα πράγματα. Όλα έχουν ένα στόχο ... στο κέντρο του οποίου βρίσκεται η βελτίωσή σου. Σου βγάζει την καλή πλευρά του εαυτού σου.»

Αυτό ήταν το μέρος των συνεντεύξεων, που οι τέκτονες θεωρούν πιο ουσιαστικό. Ίσως η εμπειρία τους να μαθαίνουν από συνήθεια πολύπλοκες και μάλλον απόκρυφες φράσεις και στιχομυθίες να ευθύνεται γι' αυτό και μερικοί μας είπαν ότι η εμπειρία που

//

ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ
ΤΗΣ ΣΧΕΔΟΝ ΤΡΙΑΚΟΣΙΩΝ
ΕΤΩΝ ΕΠΙΣΗΜΗΣ
ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΟΥ Ο ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΣ
ΔΕΧΟΤΑΝ ΣΤΙΣ ΤΑΞΕΙΣ ΤΟΥ
ΑΝΔΡΕΣ ΑΠΟ ΟΛΕΣ ΤΙΣ
ΘΡΗΣΚΕΙΕΣ

//

αποκομίζουν από τα τεκτονικά Τυπικά, τους έδωσε μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, για παράδειγμα, στις επαγγελματικές τους παρουσιάσεις ή σε ομιλίες τους μπροστά σε κόσμο.

Η μεταμόρφωση σε καλύτερο άνθρωπο ή σε ομιλητή με μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, δεν είναι, παρόλα αυτά, κάτι που συμβαίνει σύντομα – ούτε μετά από τις Αυξ.: Μισθ.: Συνήθως έρχεται με τις θεατρικές πτυχές και τις μετέπειτα σκέψεις για την πραγματική σημασία των αρχαίων φράσεων που ξεστομίζονται:

«Μόλις οι λέξεις σβήσουν τότε οι άνθρωποι αρχίζουν να διερωτώνται για τη σημασία τους και όντως να την κατανοούν. Αυτό συνέβη στην περίπτωσή μου. Μελέτησα το Τυπικό και έγραφα για λέξεις ή φράσεις, αλλά ακόμα και τώρα βγαίνουν στην επιφάνεια πράγματα που τα αγνοείς ή δεν ξέρεις τον πραγματικό τους ορισμό. Λες: “Το έχω ακούσει τόσες φορές αλλά δεν είχα συνειδητοποιήσει τη σημασία του.” Οι άνθρωποι που νομίζουν ότι μπορεί να βαρεθούν από το “επαναλαμβανόμενο παλαιό Τυπικό” προφανώς δεν το έχουν μελετήσει.»

Ένας άλλος σχολίασε:

«Υπάρχει μια θαυμάσια αίσθηση πληρότητας όταν έχεις υποδυθεί το ρόλο σου. Μπόρεσες να μεταφέρεις τη γνώση σου στο μνούμενο, όσο και όλοι οι άλλοι που συμμετείχαν στην τελετή. Κατά τον ίδιο τρόπο το Τυπικό συνεχίζει να σε διδάσκει, κάθε φορά που παίρνεις μέρος στη διαδικασία. Δεν υπήρξε έστω και μία συνεδρία, μετά το κλείσιμο των εργασιών της οποίας να έφυγα χωρίς να αναλογιστώ: “Είμαι σίγουρος πως το έχω ξανακούσει αυτό, αλλά ίσως να έχει διαφορετική σημασία.” Ή να το εξήγησαν με διαφορετικό τρόπο.»

Αναρωτιέσαι συνεχώς τι σημαίνει κάθε σημείο του Τυπικού. Το Τυπικό είναι εκεί γιατί μας διδάσκει, με τη χρήση διαφόρων αλληγοριών και μύθων, έναν κώδικα ηθικής. Υπάρχει πάντα μία βαθύτερη αντίληψη για το τι προσπαθεί να σε διδάξει και τι μπορείς να μάθεις απ' αυτό.»

Για άλλους, εντούτοις, ενώ κατανοούν τις σημασίες και τις ηθικές συνιστώσες του Τυπικού η ανταμοιβή έρχεται κυρίως από τις θεατρικές πτυχές του:

«... υπάρχει ένα είδος απόλαυσης και μια θεατρική πλευρά στο Τυπικό. Από πλευράς ουσίας είναι σπουδαίο και σε μαθαίνει ουσιαστικά πράγματα περί ηθικής, έχει όμως και μια απολαυστική χροιά λόγω του ότι είναι αλληγορικό, η πλευρά του αυτή είναι σχεδόν διασκεδαστική. Και γίνεται ακόμα πιο διασκεδαστική γιατί μπορείς να συμμετέχεις. Αγγίζεις, αισθάνεσαι....»

Ένας άλλος τέκτων από τους κυριότερους Αξ.: σε μία Στοά πανεπιστημιακών έδωσε, επίσης, μεγάλη προσοχή στη θεατρική πτυχή του Τυπικού και τόνισε ιδιαίτερα τη σημασία του κυρίως στους νεότερους τέκτονες:

«Το Τυπικό είναι παράξενο και παραπλανητικό. Σ' εσάς, ως αμύητο, μπορεί να προκαλεί απορίες. Ως μορφωμένος άνθρωπος όμως θα πείτε “Μα είναι εξαιρετικό.” Βλέπω αυτούς τους προπτυχιακούς φοιτητές να μούνταν στον Τ.: και να τον αγαπούν.

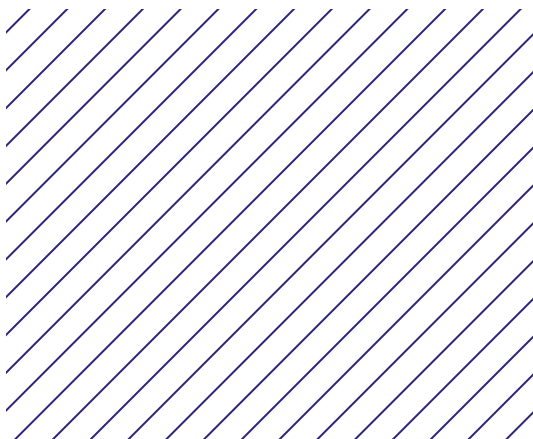
Ανταγωνίζονται μεταξύ τους, σαν σε ένα είδος σοβαρού παιχνιδιού. Πετάνε σκόρπιες λέξεις του Τυπικού, για να πιάσει ο ένας τον άλλο “αδιάβαστο” αν δε γνωρίζει τη συνέχεια. Αυτό γίνεται ξανά και ξανά. Είναι σαν να πηγαίνεις σε μια θεατρική παράσταση ενός διαπρεπούς

θιάσου ... γιατί παίζουν με το πρωτότυπο, χωρίς να το καταστρέφουν για τους ακροατές.»

Υποστηρίζοντας την άποψη αυτή, αλλά υπογραμμίζοντας και τα σημαινόμενα πίσω από το δραματουργικό στοιχείο, ένας άλλος μας είπε:

«Η θεατρικότητα στο Τυπικό είναι διδακτική και μοναδική. ... Νομίζω επίσης ότι σε κάθε είδος νέας γνώσης, σημασία έχει όχι μόνο τι μεταδίδει η γνώση αυτή, αλλά ο τρόπος που μεταδίδεται. Σε κάθε μνητική τελετή, κάθε κοινωνίας, υπάρχει μια πραγματική μεταφορά της μνητικής ιεροτελεστίας, που είναι και ο πραγματικός στόχος. Δεν είναι αυτό καθ' εαυτό το περιεχόμενο της μύησης, είναι η συμμετοχή όλων στην τελετή, η κοινή εμπειρία που δοκιμάζουν και η πεποίθηση που έχουν ότι κάθε άτομο μέσα στην αίθουσα έζησε αυτή την εμπειρία. Αλήθεια πόσο αποτελεσματικά “ξεσταινεται” η ατμόσφαιρα με τον τρόπο αυτό.»

Παρόμοια σχόλια μας οδήγησαν σε ευρύτερες συζητήσεις για το τι μπορεί, αν μπορεί κάτι, να αλλάξει στον Τ.: προκειμένου να έχει ευρύτερη απήχηση στον εικοστό πρώτο αιώνα, ένα θέμα στο οποίο θα επιστρέψουμε στο κεφάλαιο 5.

Ενώ είναι σαφές ότι για ορισμένους τέκτονες το Τυπικό και η εξοικείωση μ' αυτό λόγω συνηθείας, μοιάζει λίγο με βαρετή δουλειά και ότι η πραγματική έλξη του Τ. : βρίσκεται αλλού, ορισμένοι υπογράμμισαν την περηφάνια τους για την άφογη εκτέλεση του Τυπικού από τις Στοές τους. Μας είπαν για τις τσαπατσουλιές άλλων Στοών που επισκέφθηκαν, ως προς την εκτέλεση του Τυπικού:

«Πήγα σε συνεδρίες άλλων Στοών. Εκεί χρησιμοποιούσαν το βιβλίο. Εκτελούσαν την τελετή και διάβαζαν το κείμενο! Μου είπαν: “Έχω πολλά άλλα πράγματα να κάνω που δεν μπορώ να μάθω απέξω το κείμενο.” Ελπίζω πως έχουν, τουλάχιστον, μάθει τι κρύβεται κάτω από τις λέξεις.»

Είναι σημαντικό να σημειώσουμε ότι κατά τη διάρκεια όλης της επίσημης ιστορίας του ο Τ. : έχει καλοδεχτεί άνδρες κάθε θρησκείας και ότι οι θρησκευτικές συζητήσεις στις Στοές απαγορεύονται. Ο Τ. : μπορεί να υπερηφανεύεται γιατί όταν οι μη χριστιανοί αντιμετώπιζαν διακρίσεις στο δημόσιο και τον κοινωνικό βίο ο Τ. : τους καλοδεχόταν στις Στοές. Κατά το μεγαλύτερο διάστημα της ιστορίας του ο Τ. : διατείνεται πως έχει καλές σχέσεις με τις επίσημες θρησκείες, με την εξαίρεση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας, η οποία με μία Παπική Βούλα του 1737 απαγόρευσε στους πιστούς της να είναι τέκτονες.

Η βάση αυτής της απαγόρευσης ήταν η υποτιθέμενη μυστικότητα του Τ. : και η ύπαρξη κατά το δέκατο όγδοο και δέκατο ένατο αιώνα πολλών οιονεί τεκτονικών ομάδων, που διαπνέονταν

από αντικληρικό πνεύμα, οι οποίες όμως δεν είχαν καμία σχέση με τον κανονικό Τ. :

Κατά τον εικοστό αιώνα υπήρξε ένα αναπτυσσόμενο κίνημα κατά του Τ. : στην Ευαγγελική πτέρυγα της Αγγλικανικής Εκκλησίας και τις αντικομοφομιστικές Εκκλησίες. Με επιλεκτικές ψηφοφορίες, συχνά παραπονημένες, με επιλογές παραπλανητικών αποσπασμάτων από τα Τυπικά, εκπρόσωποι τους ισχυρίστηκαν ότι ο Τ. : είναι θρησκεία, προσφέροντας τη σωτηρία μέσω των «καλών πράξεων», ότι είναι αντιχριστιανικός ως αντιτιθέμενος στον Ιησού, ότι αποκαλεί το Θεό «Μεγάλο Αρχιτέκτονα του Σύμπαντος», όλα αυτά είναι αποδείξεις ότι οι τέκτονες λατρεύουν ένα ξεχωριστό τεκτονικό θεό.

Ο Τ. : αρνείται κατηγορηματικά αυτές τις κατηγορίες, επισημαίνοντας ότι στερείται των βασικών στοιχείων που χαρακτηρίζουν τις θρησκείες. Δε διαθέτει θεολογικό δόγμα. Δεν έχει μυστήρια. Παρόλα αυτά, για να γίνει κανείς δεκτός ως τέκτων, οφείλει να πιστεύει σε μία «θεϊκή ύπαρξη». Αν και αρκετοί τέκτονες εκκλησιάζονται τακτικότερα σε ναούς διαφόρων θρησκειών, οι περισσότεροι δεν το κάνουν. Οι τέκτονες αναγνωρίζουν ότι ορισμένα τεκτονικά Τυπικά περιλαμβάνουν οιονεί θρησκευτικές διδασκαλίες και ότι στην Αγγλία, τουλάχιστον, η «Βίβλος του Νόμου» που κατέχει εξέχουσα θέση στις τελετουργίες όλων των βαθμών είναι η Αγία Γραφή στην έκδοση του Άγγλου βασιλιά Ιακώβου. Επίσης οι τέκτονες επιτείνουν την προσοχή στις βασικές διαφορές μεταξύ Στοάς και Εκκλησίας.

Όπως είδαμε μέχρι τώρα, ο Τ.: έχει στις ρίζες του ηθικά διδάγματα και τρόπους διαγωγής, που βρίσκονται σε πλήρη αντίθεση με τις επικρατούσες κοινωνικές τάσεις. Λίγοι θα αμφισβητήσουν τη σημασία την οποία αποδίδει στη φιλία και τους αδελφικούς δεσμούς και την επιθυμία των τεκτόνων να είναι «οι καλύτεροι άνθρωποι» - μια επιθυμία που αποδεικνύεται συχνά, από την προσφορά εθελοντικής εργασία και τη βοήθεια όσων από τους συντοπίτες τους έχουν ανάγκη. Είδαμε επίσης, ότι οι τελετουργίες και οι εθιμοτυπικές πλευρές του Τ.: τον ξεχωρίζουν από οργανώσεις όπως η Στρογγυλή Τράπεζα και δεν είναι, (οι τελετουργίες αυτές), τόσο αποκομμένες από την καθημερινή ζωή, όπως ίσως αρχικά μπορεί να φαίνεται. Οι επαναλαμβανόμενες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις, ο τρόπος που απευθυνόμαστε στους ανθρώπους, ο τρόπος που εκφράζουμε το σεβασμό μας, η συμπεριφορά μας και ο τρόπος με τον οποίο παρουσιάζουμε την προσωπικότητά μας, εμφανίζουν, σ' όλες τις κοινωνίες, πάρα πολλά τελετουργικά στοιχεία. Οι τεκτονικές τελετουργίες είναι ίσως πιο πολύπλοκες απ' αυτές που συναντάμε στην κοινωνική μας και οικογενειακή καθημερινότητα. Έχουν τη μορφή θεατρικών ρόλων, καθένας από τους οποίους σχετίζεται αλληγορικά με ηθικά διδάγματα και τρόπους συμπεριφοράς προς τους άλλους. Μοιάζουν πάρα πολύ με παραβολές, φανταστικές, κυρίως, ιστορίες που φωτίζουν σημαντικά θέματα, όπως η ανάγκη της αμνησικακίας ή της συνετής διαχείρισης του χρήματος.

Ποιά είναι λοιπόν το μέλλον του Τ.: και τι άλλο θα μπορούσε να γίνει, ώστε

τελικά να τεθεί στο περιθώριο ο μύθος που επιμένει για τόσο πολύ καιρό και να εξασφαλιστεί ότι ο ρόλος του θα αναγνωρίζεται και θα κατανοείται καλύτερα στη σύγχρονη κοινωνία; Θέσαμε αυτά τα ερωτήματα στους τέκτονες συνομιλητές μας.

Μια κοινή απάντηση που λάβαμε επικεντρώθηκε στη νέα τακτική του ανοίγματος στην κοινωνία και της διαφάνειας, η οποία εφαρμόστηκε έπειτα από απόφαση των υψηλόβαθμων αξιωματούχων του Τ.: Καταλάβαμε πολύ καλά ότι το πνεύμα αυτό του ανοίγματος «πέρασε προς τα κάτω», προς τους απλούς τέκτονες όλης της χώρας, που όλο και ευκολότερα παραδέχονται την τεκτονική τους ιδιότητα, όταν αισθάνονται την ανάγκη να το κάνουν. Μας τόνισαν επίσης ότι μπορούν όλο και ευκολότερα να συνδέσουν τις Στοές τους με τις κοινότητες που ζουν και να παίξουν έναν πιο ενεργό ρόλο στη γειτονιά τους:

«Ο Τ.: πρέπει ν' ανοιχτεί στην ευρύτερη κοινωνία, να είναι πιο διαφανής όσον αφορά τους λόγους ύπαρξής του. Θα πρέπει ν' αποδεχθούμε ότι οι τέκτονες μπορεί να φαίνονται διαφορετικοί ή και περίεργοι. Το σημείο-κλειδί είναι να καταλάβουν οι άνθρωποι ότι κάνουμε καλό στην κοινωνία ... πρέπει να τονίσουμε αυτά που συμβαίνουν μέσα στις Στοές σήμερα ... όλες τις αγαθοεργίες που κάνουμε στην ευρύτερη κοινωνία και τη βοήθεια που προσφέρουμε στις τοπικές κοινότητες. Έχουμε αρχίσει ήδη ν' ανοιγόμαστε, αλλά πρέπει προσπαθήσουμε ακόμα, ώστε να γίνει εμφανέστερο.»

Τέτοιες σκέψεις και συναισθήματα τονίστηκαν και από άλλους τέκτονες, αν και με επιφυλάξεις, ως προς την

//

Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΣ
ΕΧΕΙ ΣΤΙΣ ΡΙΖΕΣ ΤΟΥ ΗΘΙΚΑ
ΔΙΔΑΓΜΑΤΑ ΚΑΙ ΤΡΟΠΟΥΣ
ΔΙΑΓΩΓΗΣ, ΠΟΥ ΒΡΙΣΚΟΝΤΑΙ
ΣΕ ΠΛΗΡΗ ΑΝΤΙΘΕΣΗ
ΜΕ ΤΙΣ ΕΠΙΚΡΑΤΟΥΣΕΣ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΤΑΣΕΙΣ

//

ταχύτητα με την οποία θα έπρεπε να γίνουν. Το σχόλιο είναι τυπικό:

«Νομίζω ότι θα πρέπει ν' ανοιχτούμε λίγο περισσότερο και να προσπαθήσουμε να κάνουμε τους ανθρώπους να μας καταλάβουν και ίσως να τους ενθαρρύνουμε να μνηθούν. Υπάρχουν καλοί άνθρωποι εκεί έξω ... Μερικοί θα μπορούσαν να γίνουν άξιοι τέκτονες. Αυτό είναι κάτι που νομίζω πως θα πρέπει να μας απασχολήσει στο μέλλον. Εκτός απ' αυτό είμαι αρκετά ευχαριστημένος με όσα ισχύουν.»

Εκφράστηκαν, βέβαια, και κάποιες ανησυχίες, μήπως αυτές οι «εκσυγχρονιστικές» κινήσεις οδηγήσουν στην απώλεια του ιδιαίτερου χαρακτήρα του Τ.: και ειδικότερα στην ανάγκη προστασίας του τελετουργικού στοιχείου και των παραδόσεων:

«Η Στοά σου δίνει την αίσθηση του διαχρονικού. Είναι κάτι πιο ουσιαστικό από τις μόδες και τις πρόσκαιρες μανιές που βλέπεις στον έξω κόσμο.»

«Ένα από τα δυνατά σημεία του Τ.: είναι τη τήρηση των παραδόσεών του και το γεγονός ότι δεν αλλάζει γρήγορα. Αυτά φανερώνουν μια τάξη. Μ' ενθουσίασε η Στοά μου, η ιστορία της, οι τελετουργίες της. Είναι μια πολύ ιστορική Στοά.»

«Δεν θα 'θελα ν' αλλάξουν οι τελετουργίες μας.»

«Πιστεύω πως είναι σημαντικό να διατηρήσουμε τη γοητεία του θεσμού μας.»

Υπήρξε και μια εξ ίσου ισχυρή συναίνεση σχετικά με τη διατήρηση των βασικών διδαγμάτων του Τ.: για να προστατευθεί η ιδιαιτερότητά του:

«Αδελφική αγάπη, αρωγή και ειλικρίνεια έχουν να κάνουν με την τιμότητα ... είναι

*τα ασυμβίβαστα διδάγματα του Τ.:
Αυτά είναι η δύναμή του.»*

Υπήρξε όμως και μια εξ ίσου ισχυρή ανησυχία για τη σχέση και την ελκυστικότητα του Τ.: στις γενεές των νεότερων ανδρών:

«Εκείνο το οποίο με ανησυχεί είναι ότι σε ορισμένες άλλες Στοές υπάρχουν ορισμένα γηραλέα μέλη που δεν θα τους αρέσουν οι νέοι αδελφοί.»

Ορισμένοι τέκτονες θεωρούν τι το πρόβλημα του ωραρίου των συνεδριών μπορεί να ξεπεραστεί:

«Μιλούσα με έναν αδελφό της Στοάς μου και έλεγε ότι ίσως οι συνεδρίες θα 'πρεπε να γίνονται το μεσημέρι, ώστε να έχουν οι νέοι αδελφοί, και ιδιαίτερα οι εργαζόμενοι, την ευκαιρία να συμμετέχουν – να τους δώσουμε περισσότερες ευκαιρίες σε τακτική βάση.»

Για να ξεπεραστεί το συγκεκριμένο αυτό πρόβλημα, ξεκίνησε σε εθνικό επίπεδο, δύο χρόνια πριν, ένα σχέδιο που οι παλαιότεροι τέκτονες το βλέπουν ως τη «σιωπηρή επανάσταση» του εκσυγχρονισμού της Αδελφότητας. Καταρτίστηκε για να ενθαρρύνει τη συμμετοχή και την εξέλιξη των νέων τεκτόνων. Σύμφωνα με το σχέδιο, οι νεότεροι τέκτονες θα καθοδηγούνται και θα υποστηρίζονται από παλαιότερους και εμπειρότερους, οι οποίοι θα ενεργούν ως μέντορές τους, καθώς οι νέοι περνούν από τους διάφορους βαθμούς. Η επιτυχία του σχεδίου αυτού αποδείχτηκε, όχι μόνο από τη μείωση του αριθμού των νέων τεκτόνων, που έπαυαν να είναι ενεργοί, δύο-τρία χρόνια μετά τη μύησή τους, αλλά και από την αξιολόγησή του από τους ίδιους.

5 ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΟΥ ΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΥ

Σκεπτόμενοι το ευρύτερο μέλλον του Τ.: είναι ίσως χρήσιμο, να κοιτάξουμε λίγο πίσω στον δέκατο όγδοο αιώνα, τότε που ιδρύθηκε η UGLE. Η βρετανική κοινωνία ήταν, φυσικά, πολύ διαφορετική. Ήταν ο αιώνας της λογικής, κατά τον οποίο οι μεσαιωνικές δεισιδαιμονίες αντικαταστάθηκαν από λογικά επιχειρήματα και τα θρησκευτικά δόγματα γίνονταν αντικείμενα συζητήσεων και μελέτης. Ήταν επίσης ο αιώνας της αλματώδους προόδου των φυσικών επιστημών. Η αστρολογία, για παράδειγμα, αντικαταστάθηκε από την αστρονομία – μια πραγματικά επιστημονική προσέγγιση της λειτουργίας του Κόσμου, η οποία επεκτάθηκε πάνω από θρησκευτικά και λαϊκά δόγματα. Ο Ισαάκ Νεύτων, τέκτων πιθανότατα, ήταν τότε ζωντανός και το έργο του «Principia Mathematica», που επηρέασε πάρα πολλούς, ήταν ακόμα σε κυκλοφορία. Το νέο πνεύμα της επιστημονικής έρευνας θα γινόταν σαφέστατο, σύντομα, στα έργα των ακαδημαϊκών Henry Cavendish και Michael Faraday. Παράλληλα, απομακρύνθηκε από τον «παλιό ακαδημαϊκό τρόπο σκέψης» - το Διαφωτισμό των μέσων του δεκάτου ογδού αιώνα, που θεωρούσε ότι όσα ίσχυαν στη φιλοσοφία αποτελούσαν ταυτόχρονα και την επιστημονική σκέψη. Εκτός όμως από την πρόοδο της έρευνας, άρχισαν να διαδίδονται αντιλήψεις περί ελευθερίας, δημοκρατίας και κυρίως η λογική που αμφισβήτησε την κατά γράμμα ερμηνεία της Βίβλου και την έννοια του «Θείου Δικαίου των Βασιλέων». Έννοιες όπως η αληθινή ηθική ήταν την εποχή

εκείνη, για πρώτη ίσως φορά, ανοικτές σε αληθινό διάλογο.

Σήμερα βέβαια, η επιστήμη και ο ορθολογισμός θεωρούνται δεδομένα στον αιώνα της πρωτοφανούς και τεχνολογικής καινοτομίας και ανάπτυξης. Κατά το δέκατο όγδοο αιώνα, όμως, ο αναβρασμός, οποίος συνόδευε αυτή τη νέα τάξη που ακολούθησε τον Εμφύλιο Αγγλικό Πόλεμο των μέσων του δεκάτου εβδόμου αιώνα, ήταν πολύ αισθητός στο ηλικίας μόλις δέκα ετών τότε Ηνωμένο Βασίλειο. Οι «Μοντέρνος» Τ.: που καθιερώθηκε από την UGLE, στην οποία ο «Αρχαίος» Τ.: προσχώρησε αργότερα, αν και αρχικά είχε απορρίψει την προσχώρηση αυτή, θεωρήθηκε ως «ο ασφαλής παράδεισος» των ελεύθερα σκεπτόμενων ανθρώπων.

Για παράδειγμα ο χιλιανοεβραίος ιστορικός Leon Zeldis σημειώνει:

«Οι τεκτονικές Στοές αποτέλεσαν καταφύγιο ειρήνης και ηρεμίας σε καιρούς πολιτικής αβεβαιότητας, όταν η ανάμνηση των θρησκευτικών πολέμων ήταν νωπή ακόμα στις μνήμες των ανθρώπων, όταν οι πρώτες ανακαλύψεις και εφευρέσεις μεταμόρφωναν την οικονομία και άνοιγαν νέες προοπτικές προόδου, όταν η ελπίδα ότι ο ορθολογισμός και ο ανθρωπισμός θα εξοβέλιζαν από τις ανθρώπινες καρδιές τα μίσση του φανατισμού και της μισαλλοδοξίας.»

Αυτά τα αισθήματα έχουν καθαρότερη και ίσως ακόμα μεγαλύτερη απήχηση σήμερα.

Δυστυχώς, παραδείγματα «φανατισμού και μισαλλοδοξίας» - βίαιες πράξεις

//
ΟΙ ΤΕΚΤΟΝΙΚΕΣ
ΣΤΟΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΑΝ
ΚΑΤΑΦΥΓΙΟ ΕΙΡΗΝΗΣ
ΚΑΙ ΗΡΕΜΙΑΣ ΣΕ ΚΑΙΡΟΥΣ
ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ
ΑΒΕΒΑΙΟΤΗΤΑΣ,
ΟΤΑΝ Η ΑΝΑΜΝΗΣΗ
ΤΩΝ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ
ΠΟΛΕΜΩΝ ΗΤΑΝ ΝΩΠΗ
ΑΚΟΜΑ ΣΤΙΣ ΜΝΗΜΕΣ
ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΩΝ
//

ακραίων και φατριαστικών στοιχείων βρίσκονται παντού γύρω μας, όπως συχνότατα τονίζεται στα διεθνή Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης.

Τα γεγονότα, κυρίως στη Μέση Ανατολή, μας υπενθυμίζουν, σε καθημερινή βάση, την αστάθεια των πολιτικών τάξεων που βασίζονται σε δόγματα και σε ελιτισμό, μάλλον, παρά στις έννοιες της ελευθερίας της δημοκρατίας και της λογικής.

Οι μετασχηματισμοί των οικονομικών μας τάξεων - για ορισμένους θετικό, για άλλους καταστροφικό - γίνονται πλέον άμεσα αισθητοί. Όλα αυτά μπορεί να ενισχύσουν το ρόλο και τη σημασία του Τ.: στη σύγχρονη κοινωνία.

Όπως σημειώσαμε προηγουμένως ο Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: Nigel Brown υπογραμμίζει:

«Το θέλημα του Τ.: είναι ότι τα μέλη του προέρχονται απ' όλες τις φυλές, τις θρησκείες και τα κοινωνικοοικονομικά στρώματα της κοινωνίας. Έτσι, πραγματικά, έχεις ένα πλήρες μείγμα ανθρώπων που κάθονται δίπλα σου σε πνεύμα ισότητας και αρμονίας... ποιός άλλος οργανισμός μπορεί να το πετύχει αυτό, στο γεμάτο διαμάχες και αντιπαραθέσεις κόσμο; Το επίπεδο των διενέξεων στο σημερινό ταχύτατα μεταβαλλόμενο κόσμο είναι σαφές, και μπορούμε μόνο να ελπίζουμε ότι οι σημερινές αναταραχές, θα οδηγήσουν σε μία νέα σταθερότερη και πιο ειρηνική παγκόσμια τάξη.»

Αυτές οι σκέψεις ευθυγραμμίζονται με εκείνες του Κέντρου Ερευνών Ρούζβελτ στη μελέτη «Η κοινωνία των πολιτών και ο Τ.: στις Η.Π.Α»:

//
Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΤΕΚΤΟΝΙΣΜΟΣ
ΗΤΑΝ ΕΚΕΙ, ΣΤΙΣ ΑΠΑΡΧΕΣ
ΤΗΣ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ,
ΣΥΧΝΑ ΩΣ Ο ΜΟΝΑΔΙΚΟΣ
ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΟΠΟΥ ΥΠΗΡΧΕ
Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ,
ΧΩΡΙΣ ΤΟ ΦΟΒΟ ΤΗΣ
ΛΟΓΟΚΡΙΣΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ
ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

//

«Λόγω της απουσίας υψηλών δημόσιων στόχων, αξιοσέβαστων ηγετών και ανταγωνισμού ευγενών ιδεών, υπάρχει η ανησυχία ότι η κοινωνία των πολιτών μπορεί γρήγορα να διαβρωθεί ή τουλάχιστον ότι μεταβάλλεται, με τρόπο που χρειάζεται πληρέστερη κατανόηση.»

Κοιτάζοντας στο παρελθόν ώστε να μπορέσουμε να εξηγήσουμε το παρόν, το Κέντρο Ρούζβελτ σημειώνει:

«Ο Τ.: ήταν εκεί στις απαρχές της σύγχρονης κοινωνίας, συχνά ως ο μοναδικός οργανισμός όπου υπήρχε η ελευθερία του λόγου, χωρίς το φόβο της λογοκρισίας και του απολυταρχικού ελέγχου.»

Το θέμα αυτό επισημάνθηκε και από τον Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: που διατείνεται ότι απαγορεύοντας τις συζητήσεις για την πολιτική, τη θρησκεία και τα επιχειρηματικά θέματα κατά τις συνεδρίες των Στοών, ο Τ.: έγινε ένας οδοστρωτήρας και μπορεί να παρέχει ένα πολύτιμο βήμα, για ανοικτές και τίμιες συζητήσεις μεταξύ φίλων χωρίς κίνδυνο αντεγκλήσεων. Το Κέντρο Ρούζβελτ προχώρησε περισσότερο, σημειώνοντας ότι ο Τ.: μπορεί να είναι μια δύναμη για το καλό και επιμένοντας ότι μπορεί να βοηθήσει, με τη διεξαγωγή διαλέξεων και συζητήσεων, σε συνεργασία με άλλες οργανώσεις του κόσμου, για την κοινωνική ανάπτυξη, κατέληξε ως εξής:

«Η παραδοσιακή μέριμνα του Τ.: για τη συγκριτική φιλοσοφία και την ανεκτική στάση στις απόψεις των άλλων, τη φιλανθρωπία και την αγαθή προαίρεση, συνεισέφερε στην ανάπτυξη αυτού που λέμε παγκόσμιο διάλογο, όπως είχε συνεισφέρει και το δέκατο όγδοο αιώνα. Ταυτόχρονα ο Τ.: έχει πολλά να διδαχτεί, συμμετέχοντας στην ευρύτερη κοινωνία, όπως τόσο καλά το έκανε κατά την

περίοδο του Διαφωτισμού, συγκεντρώνοντας και προωθώντας ιδέες που αφορούν το γραπτό λόγο και την ελεύθερη και ανοικτή ροή της πληροφορίας.»

Ο οργανισμός συνεχίζει τη δέσμευσή του ως προς το άνοιγμα και τη διαφάνεια, ένα θέμα στο οποίο φαίνεται ότι έχει επιτελέσει σημαντική πρόοδο.

Το σημείο αυτό είναι πολύ σημαντικό για τη σχέση και την αξία του στην κοινωνία κατά τον εικοστό πρώτο, όπως και το δέκατο όγδοο αιώνα.

Όπως είδαμε και σε προηγούμενα σημεία της παρούσας Έκθεσης σε ατομικό επίπεδο ο Τ.: καλύπτει την αιώνια ανάγκη του ανθρώπου για ισχυρούς κοινωνικούς δεσμούς και το εξίσου αιώνιο αίσθημα του «ανήκειν». Οι τέκτονες είναι πεπεισμένοι ότι αυτά και μόνον καθιστούν τον Τ.:

ελκυστικότερο από ποτέ, γιατί προσφέρει ένα μοναδικό συνδυασμό φιλίας και συνοχής στη σημερινή ανταγωνιστική και κατακερματισμένη κοινωνία. Όντας κάτι σαν «χόμπι» και όχι σαν αποστολή, όπως τον περιέγραψε ο Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.:, δεν παρεμποδίζει την ανάπτυξη παρόμοιων δεσμών και έξω από τις Στοές. Και όπως κάθε άλλος οργανισμός που βασίζεται στην ενότητα των μελών του, τα ενθαρρύνει να θέτουν άλλες ανάγκες, όπως η οικογένεια, η εργασία και η κοινότητα πάνω από τον ίδιο.

Ο ρόλος του Τ.: ή καλύτερα των τεκτόνων να βοηθούν τους συνανθρώπους τους, μέσω της προσφοράς εθελοντικής εργασίας και φιλανθρωπιών, είναι εξίσου ισχυρός παράγων προσέλκυσης. Ο Μεγ.: Γεν.: Γραμμ.: τονίζει:

Είναι, φυσικά, πιθανόν ότι όταν κάποιος γίνει τέκτων, να επιδείξει μεγαλύτερη ευαισθησία γι' αυτούς που έχουν ανάγκη και να ασχοληθεί πιο ενεργά με θέματα της κοινωνίας ή της κοινότητας, όπως πολλοί τέκτονες ανέφεραν.

Σε συλλογικό, μάλλον, και όχι σε ατομικό επίπεδο ο Τ.: προσφέρει σημαντικές φιλανθρωπικές δωρεές. Οι τέκτονες υπογραμμίζουν ότι όλες οι χρηματικές τους προσφορές «βγαίνουν από την τσέπη τους» και όχι από εράνους ή άλλους τρόπους συγκέντρωσης κεφαλαίων. Τα μισά από τα χρήματα που δωρίζει η UGLE μέσω της φιλανθρωπικής της οργάνωσης «Grand Charity», κατευθύνονται σε μη τεκτονικούς οργανισμούς τοπικού, εθνικού ή διεθνούς χαρακτήρα

Η σχέση και οι συνέπειες αυτής της συνεχιζόμενης για τόσο καιρό αγαθοεργού δραστηριότητας, θα πρέπει να εξεταστούν στο πλαίσιο του προγράμματος “Big Society,” την εφαρμογή του οποίου επιδιώκει η τωρινή Κυβέρνηση συνασπισμού του Ηνωμένου Βασιλείου.

Ανεξάρτητα από την πολιτική τοποθέτηση κάποιου, είναι προφανές ότι σκοπός του προγράμματος είναι να συρρικνώσει την κρατική συνεισφορά σε πολλούς τομείς της κοινωνικής ζωής, αυξάνοντας αντίστοιχα την παροχή σχετικών υπηρεσιών από οργανισμούς του τριτογενούς τομέα παραγωγής, καθώς και από πολίτες οι οποίοι είναι υποχρεωμένοι να συνδράμουν ο ένας τον άλλο. Η αλλαγή αυτή έχει ήδη αρχίσει να γίνεται αισθητή. Η ατομική αίσθηση του καθήκοντος ή της προθυμίας είτε για προσφορά χρημάτων είτε ελεύθερου χρόνου υπέρ των

αναξιοπαθούντων, δεν είναι, παρόλα αυτά, κάτι που μπορεί να οργανωθεί και να επιτευχθεί μέσω πολιτικών χειρισμών ή νομοθετημάτων. Είναι κάτι που αναδύεται φυσιολογικά από τους ισχυρούς κοινωνικούς ή/και οικογενειακούς δεσμούς, από ανθρώπους που έχουν τις ίδιες ηθικές αξίες. Με βάση τα παραπάνω, οι λόγοι οι οποίοι, αναμφισβήτητα, καθιστούν τον Τ.: ελκυστικότερο στις σημερινές συνθήκες οικονομικής και κοινωνικής αβεβαιότητας όσο ποτέ στο παρελθόν, είναι η φιλανθρωπία και η απόρριψη της μισαλλοδοξίας, έννοιες βαθειά ριζωμένες στην ιστορία του.

Οι παράγοντες που προσελκύουν τους άνδρες στον Τ.: παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλία, όπως είδαμε και σε προηγούμενα σημεία της παρούσας Έκθεσης. Άλλοι προσελκύνονται από τη φιλία και την αίσθηση του «ανήκειν» οι οποίες δημιουργούνται στις Στοές, άλλοι από το κίνητρο που σου παρέχουν οι Στοές για μια ζωή περισσότερο αλτρουιστική.

Άλλοι πάλι εξακολουθούν να προσελκύνονται από τις τεκτονικές τελετουργίες. Σε πολλούς αρέσουν οι τελετουργίες αυτές καθαυτές, αν και ο Τ.: αξίζει να τον εξετάζει κανείς καλύτερα, ώστε να κατανοήσει και να εκτιμήσει πλήρως το ρόλο του και τη σχέση του με την κοινωνία. Αν ο Τ.: είναι ικανός να ολοκληρώσει τη «σιωπηρή επανάστασή» του και να εγγυηθεί ταυτόχρονα, ότι τα θεμελιώδη του χαρακτηριστικά θα διατηρηθούν, ώστε να διαφυλαχθεί το αληθινό του «πνεύμα», τότε το μέλλον του είναι εξασφαλισμένο τουλάχιστον για τα επόμενα εκατό ή διακόσια χρόνια.

Ainsworth, M. D. S. (1989). Attachments beyond infancy. <i>American Psychologist</i> , 44, 709-716.	Marsh, P. (1988) <i>Tribes</i> . Pyramid Books.
Banton, M. (1966) <i>The Social Anthropology of Complex Societies</i> . Tavistock.	Marsh, P., Rosser, E. and Harré, R. (1978) <i>Rules of Disorder</i> . Routledge.
Bauman, R. and Briggs, C. (1990) Poetics and Performance as Critical Perspectives on Language and Social Life, <i>Annual Review of Anthropology</i> 19: 59-88.	Maslow, A. (1943). A Theory of Human Motivation, <i>Psychological Review</i> , 50, 370-96.
Baumeister, R. F. & Leary, M. R. (1995). The need to belong: Desire for interpersonal attachments as a fundamental human motivation. <i>Psychological Bulletin</i> , 117, 497- 529.	Mayer, A. (1966) The Significance of Quasi-Groups, in M.Banton (ed), <i>The Social Anthropology of Complex Societies</i> (1966). Tavistock.
Churton, T. (2007) <i>Freemasonry: The Reality</i> . Lewis Masonic	McVeigh, B. 2001. <i>Wearing Ideology</i> . Berg.
Clark, P. (2000) <i>British Clubs and Societies 1580-1800: the origins of an associational world</i> . Clarendon Press.	Mitchell, J.C. (1969). The Concept and Use of Social Networks in J.C. Mitchell (ed.), <i>Social Networks in Urban Situations: Analyses of Personal Relationships in Central African Towns</i> , Manchester University Press.
Cohen, A. P. (ed). (1986) <i>Symbolising Boundaries: Identity and Diversity in British Cultures</i> , Manchester University Press.	Money, J. (1993). The Masonic Moment: Or, Ritual, Replica, and Credit: John Wilkes, the Macaroni Parson, and the Making of the Middle Class Mind, <i>Journal of British Studies</i> , 32:358-395.
Cohen, Y. A. (1969) Social Boundary Systems, <i>Current Anthropology</i> 10 (1): 103-26.	Morgan, D.H.J. (2005) Revisiting Communities in Britain. <i>Sociological Review</i> . 53(4):641-657.
Coy, M. (1989) <i>Anthropological Perspectives on Apprenticeship</i> . SUNY Press	Morris, D. (2002) <i>People Watching: The Desmond Morris Guide to Body Language</i> . Vintage.
Fiese, B. et al (2002) A Review of 50 Years of Research on Naturally Occurring Family Routines and Rituals: Cause for Celebration? <i>Family Psychology</i> , 16:4.	Morris, R. J. (1983). Voluntary Societies and British Urban Elites, 1780-1850: An analysis, <i>Historical Journal</i> , 26: 95-118.
Fox, K. (2005). <i>Watching the English: the Hidden Rules of English Behaviour</i> . Hodder & Stoughton.	Mulvey-Roberts, M. and Porter, R. (eds) (1996). <i>Pleasures Engendered by Gender: Homosociality and the Club</i> , <i>Pleasure in the Eighteenth Century</i> pp.48-77. Macmillan.
Fox, R. (1977) <i>Urban Anthropology: Cities in their Cultural Context</i> . Prentice-Hall.	Newman, A. (1984). Fit and Proper Persons, <i>Transactions of the Lodge of Research No.2429</i> , (93):15-25.
Frankenberg, R. (1966) <i>Communities in Britain</i> . Penguin Books.	Rich, P.J. (1989) <i>Elixir of Empire: The English Public Schools, Ritualism, Freemasonry and Imperialism</i> . Regency Press.
Gilbert, R. A. (1995) Printer, Publisher, and Freemason, the role of the printed word in the growth of freemasonry, <i>Transactions of the Lodge of Research</i> , No. 2429	Smyth, F. (1991) <i>Brethren in Chivalry 1791-1991: A Celebration of the Two Hundred Years of the Great Priory of the United Religious, Military and Masonic Orders of the Temple and of St John of Jerusalem</i> . Lewis Masonic
Hamill, J. & Gilbert, R. eds. (2004) <i>Freemasonry: A Celebration of the Craft</i> . Angus Books.	Tiger, L. (1971) <i>Men in Groups: A Controversial Look at All-Male Societies</i> . Granada Publishing
Hamill, J. (1986) <i>The Craft: A History of English Freemasonry</i> . Crucible.	Walton, G. M. & Cohen, G. L. (2007). A question of belonging: Race, social fit, and achievement. <i>Journal of Personality and Social Psychology</i> , 92, 82-96.
Hamilton, J.A. (1987). Dress as a Cultural Sub-system: A Unifying Meta-theory for Clothing and Textiles. <i>Clothing and Textiles Research Journal</i> , 6(1):1-7.	Wheelan, S.A. (2005) <i>Group Processes: Developmental Perspectives</i> . (2nd Ed.) Allyn & Bacon.
Hobsbawn, E. (1962) <i>The Age of Revolution: Europe: 1789–1848</i> .	Wolf, E.R. (1956). Aspects of Group Relations in a Complex Society, <i>American Anthropologist</i> , 58.
Jackson, A. (ed). (1987) <i>Anthropology at Home</i> . Tavistock.	Wykes, D. L. (1996). The Growth of Masonry in Nineteenth-Century Leicestershire, <i>Transactions of the Lodge of Research No. 2429</i> , 105:17-25.
Jacobson-Widding, A. (ed.) (1983) <i>Identity: Personal and Socio-Cultural</i> . Almqvist and Wiksell.	Zeldis, L. (1996) <i>England around 1717: The Foundation of the First Grand Lodge in Context</i> . <i>Pietre-Stones Review of Freemasonry</i> .
Levine, J.M. & Moreland, R.L. (2006) <i>Key Readings in Social Psychology</i> . Psychology Press.	
Macfarlane, A. (1978) <i>The Origins of English Individualism: the Family, Property and Social Transition</i> . Basil Blackwell.	